

$$E=mc^2$$

$$2 + a_n$$

SZABAD →

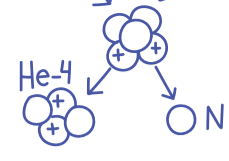
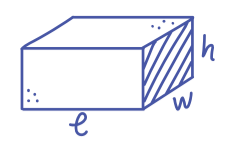
← **A-PÁLYA**

**Kézikönyv
pedagógusoknak**

$$2 + a_n = a_n$$

$$a_{n+1} - a_n = 0_n$$

$$\sqrt{2 + a_n} - a_n = 0$$

$$E = mc^2$$

$$a_{n+1} - a_n = 0$$

$$\sqrt{2 + a_n} = a_n$$

$$a_{n+1} - a_n = 0_n$$

$$\sqrt{2 + a_n} - a_n = 0$$

$$\sqrt{2 + a_n} = a_n$$

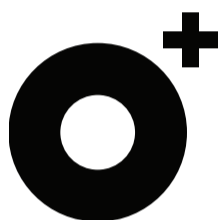
SZABAD →
← **A-PÁLYA**

Kézikönyv
pedagógusoknak

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

**EMBERSÉG
EREJÉVEL**

NATE

Nők a Tudományban
Egyesület

**Az Európai Unió
társfinanszírozásával**

A kiadvány a 101088233-as számú EXPAND - Szabad a pálya c. projekt keretében készült, amelyet az Európai Unió Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek programja (2021-2027) támogat. A kiadványban kifejezett nézetek és vélemények a szerzők véleményét tükrözik, amelyek nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió és az Európai Bizottság álláspontjával. Az Európai Unió és az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a kiadványban szereplő információkért.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	6
Miről szól a Szabad a pálya projekt?	6
A projektben résztvevő szervezetek	7
A pályaválasztást befolyásoló nemi normák	8
Az emberi jogi nevelés	13
Miben segít ez a kiadvány?	14
16 órás óvodapedagógus-képzés	15
16 órás képzés pedagógusoknak	18
Diákoknak szóló 90 perces foglalkozás	22
További gyakorlatok	27
Oroszlánok	27
Példaképek tablója	29
Szakma-barkóba	30
Biológia nem vs. társadalmi nem	31
Hősök	32
Szerepdoboz	33
Forráselemzés	35
Idővonal	36
Iskolai rossz példák és jó gyakorlatok (world café módszer)	37
Pókháló	40
Közösség és döntéshozók	43
Mellékletek	44
Nemek közötti egyenlőség az osztályteremben	44
9 kérdés, ami segít a megfelelő mesekönyv kiválasztásában	46

BEVEZETÉS

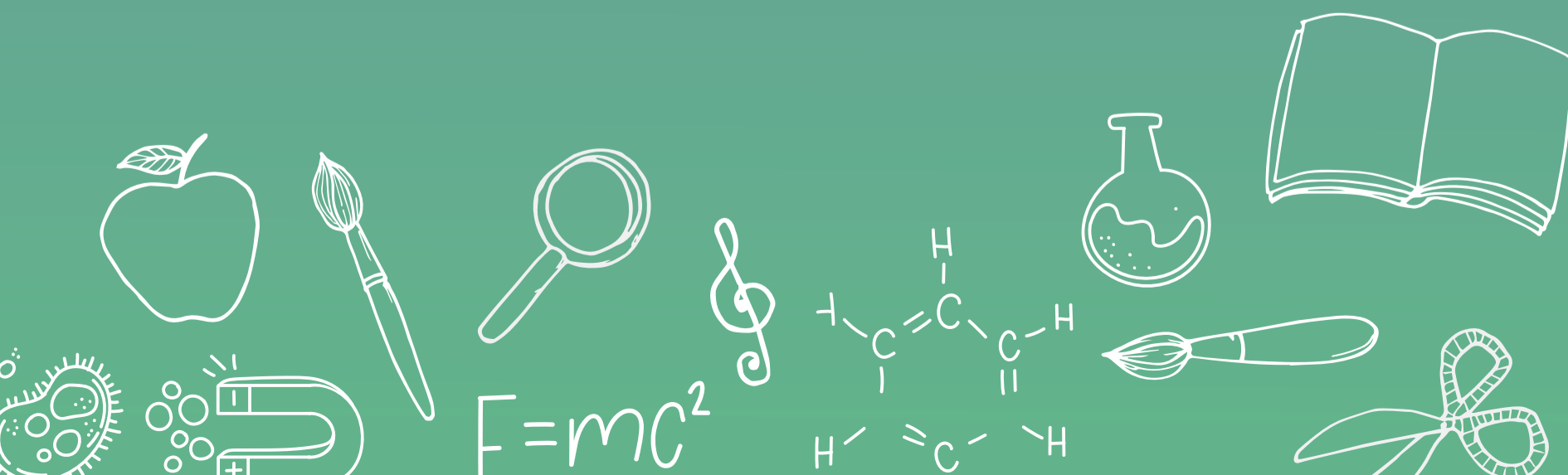
Miről szól a Szabad a pálya projekt?

Azért indítottuk el a Szabad a pálya kutatási és oktatási projektet, hogy a nemi sztereotípiákat lebontva lehetőséget teremtsünk a fiataloknak arra, hogy nemüktől függetlenül, olyan pályát válasszanak, amit szeretnének.

Meggyőződésünk, hogy az ehhez hasonló alternatív oktatási programokon keresztül felszámolhatjuk a szakmai lehetőségeket korlátozó nemi sztereotípiákat, ezáltal segíthetjük az egészséges önkép és jövőkép kialakulását.

Szabad a pálya projektünkben fiatalokkal és a velük kapcsolatban álló felnőttekkel dolgozunk együtt azért, hogy szélesítsük a fiatalok lehetőségeit, és segítsük őket jövőjük tervezésében. A projekt az oktatási rendszer különböző szintjein kínál alternatívákat, és az óvodáskortól kíséri el a fiatalokat a karrier-, egyetem- vagy szakmaválasztáshoz vezető úton.

1. 16, illetve 3 órás képzéseket tartunk gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozó szakembereknek (óvoda-pedagógusoknak, tanítóknak, tanároknak stb.).
2. Foglalkozástervet állítottunk össze az oktatásban dolgozó szakembereknek, hogy eszközt adjunk a kezükbe a korlátozó és káros nemi szerepelvárások felülírására és a nemi normák, sztereotípiák lebontására.
3. Workshopokat, illetve pályaorientációs foglalkozásokat tartunk középiskolás fiataloknak.
4. Saját fejlesztésű innovatív eszközöket (társasjátékot és online játékot, valamint e-learninget) ajánlunk a fiatalok és szüleik számára, melyekkel támogatjuk a gyerekeket és a fiatalokat a nemi sztereotípiák felismerésében, és abban, hogy azokat lebontva megtalálják azt a pályát, ami valóban érdekli őket.

A projektben részt vevő szervezetek

Amnesty International Magyarország

Az Amnesty International Magyarország egy magyar jogvédő civil szervezet, amely azért dolgozik, hogy az emberi jogok mindenkit megillessenek. A szervezethez főként olyan magánemberek tartoznak, akik tagként, támogatóként vagy aktivistaként adományaikkal és munkájukkal segítik a célok megvalósítását. A szervezet független minden politikai ideológiától, kormánytól, gazdasági hatalomtól és egyháztól.

Az Amnesty Magyarország a nemzetközi Amnesty International mozgalom magyar szekciója, amely több mint 10 millió olyan embert tömörít világszerte, akik közösen állnak ki az igazságtalanságok ellen. Munkája szorosan kapcsolódik a nemzetközi mozgalom kampányaihoz, de különösen fontos feladatának tekinti, hogy fellépjen meghatározott magyarországi emberi jogi problémákkal kapcsolatban, és hozzájáruljon egy nyitottabb, az emberi jogokat tiszteletben tartó magyar társadalom megvalósulásához.

Emberség Erejével Alapítvány

Az Emberség Erejével Alapítvány egy olyan non-profit szervezet Magyarországon, amely elkötelezett az emberi jogok védelme és a társadalmi igazságosság előmozdítása mellett. Az alapítvány átfogó programokat szervez és támogat olyan területeken, mint az oktatás, a kulturális sokszínűség, a szegénység elleni küzdelem és a közösségfejlesztés.

Az Emberség Erejével Alapítvány célja, hogy pozitív változást hozzon az emberek életébe és hozzájáruljon egy igazságosabb és együttműködőbb társadalom létrehozásához.

Nők a Tudományban Egyesület

A Nők a Tudományban Egyesület (NaTE) egy magyarországi alapítvány, amely kiemelkedő szerepet vállal a nők lehetőségeinek tudományos területeken való előmozdításában. Az alapítvány célja, hogy támogassa és inspirálja a nőket a tudomány, a technológia, mérnöki pályák és a matematika területén.

A Nők a Tudományban Egyesület közösségi kezdeményezéseket, oktatási programokat és mentorálást kínál a nőknek, hogy elősegítse részvételüket ezeken a pályákon. Az alapítvány elkötelezetten támogatja a nők esélyegyenlőségét a tudományban.

A pályaválasztást befolyásoló nemi normák

Magyarország még mindig jóval az EU-s átlag alatt teljesít a nemek közötti munkaerőpiaci egyenlőséget mérő mutatókban. Az Unióban, az egyik legnagyobb arányban, közel 80%-ban értenek egyet nálunk azzal, hogy a nők elsődleges feladata, hogy gondoskodjanak az otthonról, míg a férfiaké, hogy pénzt keressenek¹.

A nemi sztereotípiák súlyos következménye, hogy a magyar nők több, mint kétszer annyi időt töltenek fizetetlen otthoni munkával, mint a férfiak, emellett felülreprezentáltak az alacsonyan fizetett gondozáshoz, gondoskodáshoz és oktatáshoz kapcsolódó szakmákban. Ugyanakkor csak rendkívül alacsony arányban jutnak vezető pozíciókhoz. Mindezek ahhoz vezetnek, hogy fizetésük jelentősen elmarad a férfiakétól.

A nemek közötti munkaerőpiaci egyenlőtlenségek nem akkor kezdődnek, amikor a fiatalok elkezdnek dolgozni. A nemzetközi vizsgálatok szerint már az óvodáskor kezdetén megfigyelhető a nemi sztereotipizálás, így a gyerekek körülbelül 2-4 éves korukra már értik a környezetük nyílt vagy burkolt, nemi alapú elvárásait.

¹ 2017-es Eurobarométer adatok

A Szabad a pálya projekt keretein belül egy átfogó kutatást dolgoztunk ki, ami az óvodától egészen középiskoláig vizsgálja a nemi sztereotípiák megjelenését és azok pályaválasztásra gyakorolt hatásait.

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézetrel készített fókuszcsoportos vizsgálataink, az óvodás és általános iskolás korcsoport esetében, a szülők és a pedagógusok szempontjaira tértek ki; a középiskolások esetében pedig a tanárok fókuszcsoportos interjúit a középiskolás diákokkal készített online kérdőív egészítette ki.

A fiatalok megkérdezésénél az volt a célunk, hogy reprezentatív mintán vizsgáljuk a problémát, a kutatásban résztvevő 1073 fiatal 85%-a azonban lányként határozta meg magát és csupán 11%-a fiúként, a kitöltők további 4%-a egyenlő arányban oszlott meg azok között, akik nem helyezték el magukat a bináris

kategóriák egyikében sem, illetve a nemi identitásra vonatkozó kérdésre nem adtak választ.

Mivel a kérdőív az online közösségi média felületen szabadon kitölthető és elérhető volt, így a különböző nemi identitású kitöltők eltérő aránya rámutat arra, hogy a nemi sztereotípiák felszámolásával kapcsolatos témák iránt a lányok jelentősen nagyobb érdeklődést mutatnak, mint a fiúk². Az eredmények tehát nem reprezentatívak országos szinten, de a kapott adatok ennek ellenére elemezhetők, a következtetések pedig használhatóak.

A kutatásból kiderült, hogy szükség lenne olyan iskolai programokra, ahol a fiatalok megismerik a nemi normákon és szerepeken túli lehetőségeiket, ugyanakkor, többek között, az ilyen jellegű programok azok, amiket a propagandatörvény ellehetetlenít.

Azáltal, hogy a civil szervezeteket távol tartják az oktatási intézményektől, a fiataloknak még kevesebb lehetőségük van iskolai közegben elsajátítani a pályaválasztásukat, jövőtervezésüket leginkább érintő tudást.

A propagandatörvény káros hatásainak ellensúlyozására az Amnesty International Magyarország, az Emberség Erejével Alapítvány, valamint a Nők a Tudományban Egyesület a Szabad a pálya projekt keretében iskolán belüli és iskolán túli oktatási eszközöket fejlesztett ki, mely az óvodáskortól egészen a pályaválasztásig segíti a fiatalokat a biológiai és társadalmi nemüktől független döntésekben. Eszközünket óvodapedagógusok, iskolai tanárok, fiatalok és a szülők is tudják használni.

² A kutatás és az emberi jogi képzések során is használjuk a lány és fiú, nő és férfi kifejezéseket. A kutatás során használt kérdőívben a kitöltők maguk jelezték, hogy ők fiúk vagy lányok, és volt lehetőségük magukat nem bináris nemi identitásúnak is jelezni. Tehát, a kérdőíves hivatkozásoknál a magukat lánynak vagy fiúnak tekintő lányokra és fiúkra gondolunk. A képzések során is különös figyelemmel vagyunk arra, hogy ne a képző, foglalkozásvezető szabja meg, hogy ki lány és ki fiú, ki nő, és ki férfi, hanem a résztvevők magukat definiálják. Mivel témánk a biológiai nem és a társadalmi nem fogalmak közötti különbség hatásainak feltérképezése, így kérjük az olvasót, hogy a tartalomban olvasható lány, fiú, férfi, nő szavakat a fentiek alapján értelmezzék.

Óvodás korosztály

2010-ben az Óvodai nevelés országos alapprogramjából kikerült a nemi sztereotípiák elkerülésének módjaira vonatkozó szakasz, a következmények pedig egyértelműen megjelentek kutatásunk eredményeiben.

A szülők és az óvodapedagógusok is úgy gondolják, hogy az óvodában kezd megjelenni a fiúk és a lányok választásai közötti különbség, ugyanakkor egyetértettek abban is, hogy a gyermekeket, nemtől függetlenül, megilleti az azonos lehetőségek biztosítása, s közös céljuk, hogy ezt elősegítsék.

Kutatásunkból jól látható, hogy ez gyakran akadályokba ütközik. Az Óvodai alapprogram részét képező hagyományok átadása - például tánc, tradicionális viseletek, nem szerint eltérő foglalkozások - gyakran elmélyíti a nemi különbségeket.

A gyermekek érzelmi reakcióira adott felnőtt válaszok is eltérnek a fiúk és lányok esetében. Például, ha egy kislány sír, az erőteljesebb reakciót vált ki a pedagógusokból, őket inkább megvigasztalják, mint a kisfiúkat; az agresszió esetében pedig a fiúkkal szemben elnézőbbek.

A különbségek és az eltérő bánásmód észlelése megjelent a kutatásunk során folytatott beszélgetésekben, az interjúalanyok azonban ezeket általában nem kötötték össze egymással, és a szülők többsége nem látott összefüggést a gyermekek játékválasztása, az óvodai nevelés és a későbbi pályaválasztás között.

Projektünk keretében egy társasjátékot fejlesztettünk óvodáskorú gyermekek (és szüleik) számára, az óvodapedagógusoknak pedig egy 16 órás képzést dolgoztunk ki.

Az 5-10 éveseknek szóló társasjátékban játékos formában világítunk rá, hogy a gyerekek életét már egészen korai életszakasztól erősen meghatározzák a nemi szerepek; valamint olyan alternatív narratívákat kínálunk, melyek csökkentik a nemi normák kialakulását, illetve megszilárdulását a szülő és gyermek közötti kommunikációban.

Az óvodapedagógusok számára kidolgozott képzésben a résztvevők megismerhetik a nemi sztereotípiákat, a nemi normákat, és azt is, hogy ezek milyen hatással vannak a pályaválasztásra.

Az óvodapedagógusok a képzés során reflektálnak saját szokásaikra, módszereikre, elvárásaikra és megvizsgálják, hogy ők, a saját tevékenységeikkel és kommunikációjukkal, öntudatlanul is, hogyan alakítják és adják át ezeket a normákat. A résztvevők lehetőséget és eszközöket kapnak arra, hogy változtassanak, formáljanak saját eszköztárukon, módszereiken.

A képzés során fontos téma a jutalmazás és értékelés is. A résztvevők azzal is foglalkoznak, hogy ezek mennyire befolyásolják a gyerekek későbbi viselkedésmintáit, és hogyan hatnak a kialakuló nemi normákra.

Az óvodás korosztálynál kiemelten fontosak a játékok és a mesék, ezért a képzés második részében a résztvevők megtanulják azzal a szemmel elemezni és kiválasztani a meséket és a hősöket, hogy azok miként járulnak hozzá a nemi sztereotípiák kialakulásához és fenntartásához, vagy mennyiben bontják le azokat, és kínálnak alternatív szerepmoделleket.

A játékokról szóló feladatban a résztvevők a játékosítás és a játékosított tanulás alapjait is megismerik, hogy a képzés után saját játékokat is tudjanak fejleszteni a témában.

Fiatalok, általános iskolai és középiskolai diákok

A 2020-ban bevezetett új Nemzeti Alaptanterv Csáládi Életre Nevelés (CSÉN) programja az iskolai rendszerben is tükrözi a kormány nemi szerepekről alkotott értékrendjét: „Segíteni kívánja a diákokat kisiskolás kortól kezdve a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció stb.)”.

Ugyan, egy 2020-ban bevezetett program nem feltétlenül képes ennyi idő alatt elérni a célját, kutatásunk eredményeiből mégis azt látjuk, hogy a megkérdezett középiskolás fiatalok hozzávetőleg negyede (25%) társítja a mérnöki és IT szektort a férfiakhoz, míg az ápoláshoz és tanításhoz kapcsolódó munkákat a nőkhez. A fiatalok közel 70%-a tapasztalta már, hogy tanárai arra utaltak, hogy egyes tantárgyakból a fiúk vagy a lányok jobbak. Ennek ellenére a kitöltők 92%-a úgy gondolja, hogy a munkahelyi lehetőségeknek a nemi identitástól függetlennek kellene lenniük.

Ahogy munkavégzéshez, úgy a társadalmi szerepekhez társított sztereotípiák is erősen megjelennek a fiatal generációnál. Majdnem minden harmadik résztvevő fiatal úgy gondolja, hogy a nők legfontosabb feladata a gyermekgondozáshoz és az otthoni munkákhoz kapcsolódik, míg a férfiaké a pénzkereset. Ezek a sztereotípiák nem csak az egymással szemben támasztott elvárásaikra vannak hatással, mert azokat internalizálva, saját magukra vonatkoztatva is alkalmazzák.

A tájékoztatás alapján azonban eltérés látható a sztereotípiákkal való egyetértésben. Azok, akik nem hallottak még tanórán a nemi alapú hátrányos megkülönböztetésről, nagyobb arányban értenek egyet a sztereotipikus nemi szerepekkel. Ez az eredmény is, csakúgy mint a tájékozódásra való igényt mérő kérdés, rámutat arra, hogy a diákok szeretnék többet tudni a problémáról és felszámolásának lehetőségeiről.

A válaszadók háromnegyede örülne, ha iskolai programként hallhatna a nemi alapú hátrányos megkülönböztetés következményeiről és a megszüntetés lehetőségeiről.

A felmerülő problémákra és igényekre reagálva a projekt keretein belül 5, kifejezetten középiskolai diákoknak szóló programot fejlesztettünk ki:

1. A céges és munkahelyi látogatások alkalmával a résztvevő lányok egy egész napot tölthetnek el egy őket fogadó vállalatnál vagy kutatóintézetben. Egy ott dolgozó munkatársat követve bekapcsolódhatnak az adott munkahely napi tevékenységébe, ott lehetnek a megbeszéléseken. Személyes kapcsolatot építhetnek ki szakmailag kiemelkedő, vezető szerepet betöltő nőkkel. A résztvevők iránytűt kapnak a továbbtanuláshoz, első kézből szereznek információkat a STEM (azaz tudományos, technológiai, mérnöktudományi vagy matematikai képzettséget igénylő) szakmákról, és többet megtudnak saját képességeikről is.
2. A nagyköveti program keretein belül olyan lelkes fiatalokat keresünk, akik, egy többlépcsős program után, a saját közösségeikhez viszik el a projekt során elsajátított tudást, perspektívát és értékrendet. Nagykövetek lehetnek olyan fiatal középiskolás lányok, akiket nemcsak érdekelnek a természettudományok, de örömmel és aktívan vesznek részt a népszerűsítésükben is.
3. A középiskolásoknak szervezett táborokban a középiskolás lányok testközelből nyerhetnek bepillantást a társadalom által elsősorban a fiúkhöz társított STEM szakmák mindennapjaiba: gyakorló mérnököktől, kutatóktól első kézből kapnak információkat a szakmák valódi kihívásairól és elhelyezkedési lehetőségeikről.

A táborban egy támogató kortársközösség kialakítása mellett a készségfejlesztés olyan elemei kerülnek elő, amelyek a STEM pályákra való kerülést, a tanulmányokban és a későbbi karrier során való helytállást biztosítják: komplex kommunikációs és társas készségek, problémamegoldás, önfejlesztés és önmenedzsment készségei, rendszerben való gondolkodás, döntéshozatal.

4. A tizenéves korosztály számára készült online-szabadulószoza célja, hogy egy szórakoztató történetbe ágyazva, egy rejtély megoldásán keresztül, felhívja a középiskolások figyelmét arra, hogy a társadalom által sugallt nemi szerepek sokszor olyan helyzetbe szorítanak minket, amely nem komfortos számunkra, és korlátoz minket a kiteljesedésben, identitásunk megélésében.
5. A középiskolai diákoknak szóló 90 perces foglalkozás rámutat a társadalmunkban jelenlévő nemi normákra, nemi szerepekre és sztereotípiákra, illetve mindezek káros következményeire. A résztvevő fiatalok lehetőséget kapnak arra, hogy közösen gondolkozzanak ezeken, formálják saját és társaik értékrendjét. A foglalkozás célja az is, hogy ösztönözze a diákokat, hogy a kortárs közösségükben ők is járuljanak hozzá a nemi sztereotípiák felszámolásához.

Tanárok

A tanároknak nagy szerepük van a nemi normák és nemi szerepek átadásában, közvetítésében. A saját értékrendszerük, viselkedésük, tananyagválasztásuk, jutalmazási szokásaik mind meghatározóak abban, hogy a diákok milyen példával, gyakorlattal találkoznak, milyen normákat internalizálnak.

A kutatásban résztvevő fiatalok többsége szerint a reál tárgyakat még napjainkban is a fiúkhöz, míg a humán tárgyakat a lányokhoz társítják. Ezek az értékek a kedvenc tantárgyak esetében is jól láthatók. Például, míg a fiúk 15%-a jelölte kedvenc tantárgyákként az informatikát, a lányoknak csupán 7%-a.

A különbség még jelentősebb a fizika esetében, a fiúk 15%-a kedveli, míg a lányoknak csak 4%-a.

A fókuszcsoportos kutatásból kiderül, hogy a tanárok maguk is tapasztalják, hogy különbséget tesznek a nemek között: „Matektagozatos az általános iskola, a lányokat nem motiválják a matektanárok, sőt, esélyt sem adnak nekik, így felsőben csak fiúk indulnak a matekversenyeken. Ugyanakkor a Versűnnepre személyesen győzködtem a fiúkat, hogy ők is jöjjenek.” (magyar-történelem szakos tanár)

Jelenleg Magyarországon a pedagógia³ és egészségügy⁴ területén dolgozók több, mint 80%-a nő, míg a jelentősen magasabb fizetéssel járó IKT szakemberek (információ- és kommunikációtechnológia) kevesebb, mint 10%-a⁵. Ez az érték csak akkor fog változni, ha a fiatalok az iskolai tananyaggal együtt nem azt sajátítják el, hogy mely tantárgyak és szakmák “valók” a nőknek és melyek a férfiaknak. A változáshoz olyan tanároktól kell tanulniuk, akik tudatosan arra törekednek, hogy felszámolják a nemi sztereotípiákat, s ehhez igazítják a tananyagokat is.

A Szabad a pálya projekt keretein belül kifejlesztett tanárképzésünk éppen ebben segít a fiatalokkal foglalkozó szakembereknek. A képzés elején ismertetjük a problémát, rávilágítunk, hogy a nemi normák és szerepek hogyan befolyásolják a pályaválasztást, és ez később milyen egyenlőtlenségekhez vezet; majd elkezdjük a résztvevőkkel közösen azonosítani azokat a pontokat, ahol egy pedagógus vagy egy nem tanító iskolai alkalmazott is tud tenni a nemi sztereotípiák felszámolásáért, és azok káros következményeinek megelőzéséért.

3 A közoktatás indikátorrendszere. Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-Tudományi Intézet. (2022) 75. old.

4 2020-as Eurostat adat

5 2016-os Eurostat adat

BEVEZETÉS

A képzés résztvevői a két nap alatt lehetőséget kapnak arra, hogy saját magukra mint szerepmoddellre tekintsenek, és tudatosítsák magukban, hogy milyen normákat adnak át a mindennapokban. A kétnapos képzés segíti a tanárokat és fiatalokkal foglalkozó szakembereket abban, hogy tudatosan észleljék és kerüljék a sztereotípiákat erősítő ábrázolásokat és szerepmoelleket a tananyagban, a kiegészítő oktatási anyagokban, illetve az azokban megjelenő képekben, szövegekben, videóknak és egyéb forrásokban. Emellett a résztvevők útmutatást kapnak ahhoz, hogy miként alakíthatnak ki olyan óraterveket, amelyek nemcsak kiszűrik az említetteket, de hozzájárulnak az előítéletek felszámolásához is; amivel pedig lehetővé teszik a fiatalok perspektívájának bővítését, és szélesebb spektrumú lehetőségeik megteremtését.

Szülők

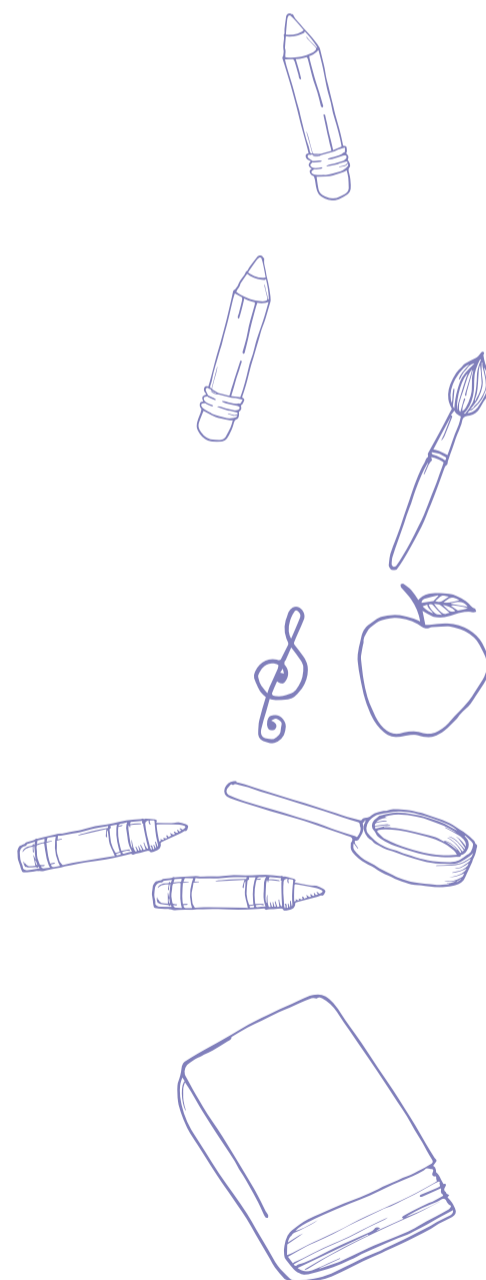
A tanárokon túl az otthon látott szerepmoellek és az otthon hallott információk is nagyban befolyásolják a kialakuló nemi normákat és szerepeket, így végső soron a pályaválasztást is.

Kutatásunkból kiderül, hogy a diákok mintegy 65%-a még soha nem hallott iskolai tanórán a nemi alapú munkaerőpiaci megkülönböztetés problémájáról, hozzávetőleg 50%-uk a nemi alapú negatív diszkrimináció semmilyen megjelenési formájáról sem; vagy nem emlékszik rá, hogy szó esett volna ezekről.

Ugyan szeretnénk, ha a nemi normák, nemi szerepek és a nemi alapú munkaerőpiaci megkülönböztetés tematizálva lenne a közoktatásban, de amíg ez nem történik meg, szülőként addig is sokat lehet tenni, hogy a gyermekek végül ne a nemi normák által előírt karriert válasszák, hanem azt, amiben a legjobban ki tudnak teljesedni.

Éppen ezért a szülőknek is készítettünk egy e-learning tanfolyamot, amelyben megismerhetik, hogyan vezetnek egyenlőtlenséghez és diszkriminációhoz a különböző nemi sztereotípiák és előítéletek, hogy mikor és hogyan jelennek meg ezek a kisgyermek-kortól a középiskoláig, illetve mit tehetnek ők azért, hogy gyermekeik számára kijelölt életutak helyett lehetőségeket teremtsenek.

A szülő ebben az e-learningben praktikus tanácsokat, lehetőségeket kap arra vonatkozóan, hogyan segítheti a gyermeke nemi normáktól mentes pályaválasztását azzal, hogy olyan környezetet biztosít a számára, mely motiválja őt a benne rejlő képességek kibontakoztatásában.

Az emberi jogi oktatás

Emberi jogi probléma az, hogy a mai Magyarországon nem egyenlő eséllyel indulnak lányok és fiúk a lehetőségeik kibontakoztatásában. Emberi jogi probléma az is, hogy az esélyegyenlőség miatt a karrierlehetőségeik is különbözőek lesznek. Emberi jogi probléma az is, hogy a nemtől függő karrierlehetőségek nemek közötti bérszakadékhoz vezetnek.

Az emberi jogi oktatás közös gondolkodásra, az okok feltárására, közös megoldások keresésére ösztönző eszköztára segíthet abban, hogy képesek legyünk érdemben fellépni a problémák ellen. Az emberi jogi oktatás módszertanával nem egy adott tananyag átadását tűzzük ki célul, hanem azt, hogy a folyamat alatt és annak következtében a résztvevők képesek legyenek szabadon érvényesíteni emberi jogaikat, ugyanakkor képesek legyenek arra is, hogy tiszteletben tartsák mások jogait is.

Az emberi jogi oktatás célja egyének, csoportok és közösségek felvértezése olyan tudással és készségekkel, amelyek összhangban állnak az emberi jogokkal. Az emberi jogi oktatás túlmutat a jogok pusztá ismeretén és betartásán: a résztvevők megtanulnak élni azokkal, fellépni a jogsértések ellen, kiállni mások jogaiért, és elsajátítják a kritikus gondolkodás képességét is. Az emberi jogokról tanulva tudatos polgárokká válnak. Az emberi jogi oktatás többféle látásmód bemutatásán keresztül az automatikus viselkedésformák felülvizsgálatára ösztönöz. Célja, hogy az emberek felismerjék az olyan helyzeteket, amelyekben sérülhetnek az emberi jogok, és lehetővé teszi, hogy mindenki, egyéni élet-helyzetéhez és erőforrásaihoz mérten tudjon fellépni az emberi jogok védelme érdekében.

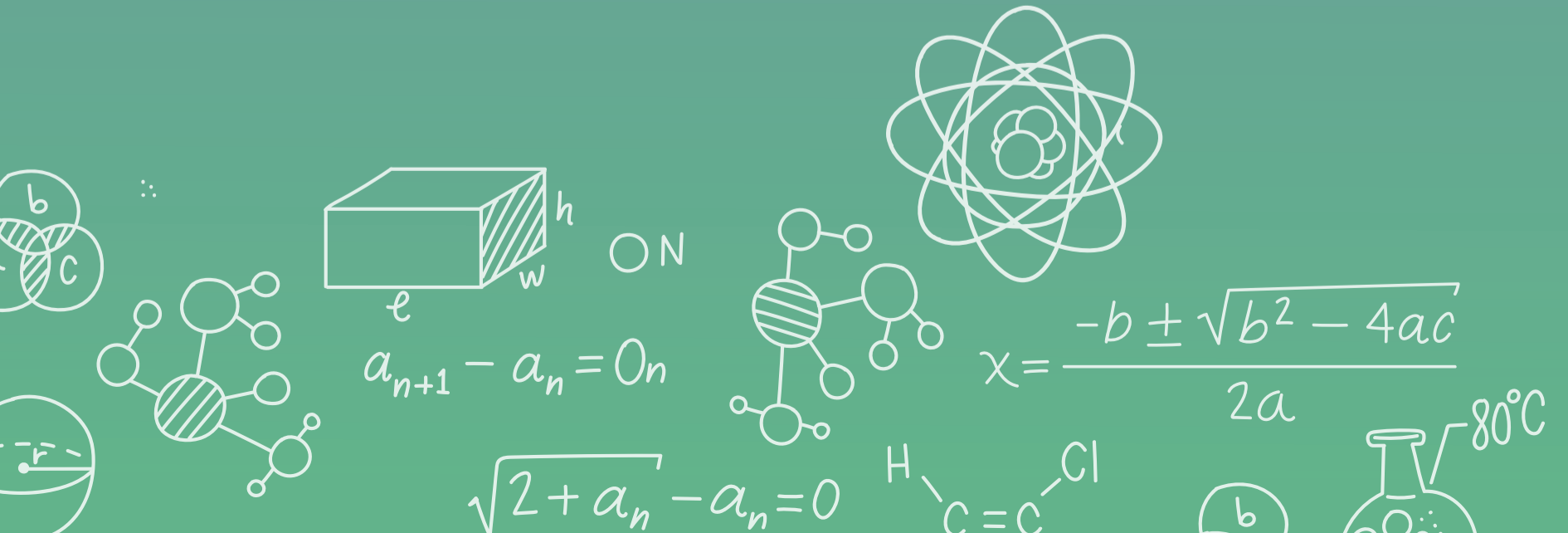

Miben segít ez a kiadvány?

Ez a kiadvány elsősorban oktatási szakembereknek, óvodapedagógusoknak, iskolai tanároknak és pedagógusokat képző szakembereknek szól. A kiadvány hasznos lehet továbbá olyan civil szervezeteknek is, akik az emberi jogi oktatás módszertanával vagy pedagógusokkal foglalkoznak.

A kiadványban az óvodapedagógusoknak szóló 16 órás és a pedagógusoknak szóló szintén 16 órás képzés vázlatos tervezete és néhány kiemelt, részletesebben bemutatott gyakorlata található. Emellett megtalálható benne a középiskolásoknak szóló 90 perces foglalkozásunk részletes tervezete mellékletekkel, illetve további szabadon alkalmazható gyakorlatok is.

Arra biztatjuk a pedagógusokat, képzőket, trénereket, hogy használják fel minél többször a kiadvány feladatait. Tartsák meg a foglalkozást egyben vagy részleteiben, és bátran hasznosítsák az egyes gyakorlatokat különböző iskolai vagy iskolán kívüli tevékenységekbe beépítve!

16 ÓRÁS ÓVODAPEDAGÓGUS-KÉPZÉS

Az óvodákban gyermekekkel dolgozó pedagógusoknak és szakembereknek (óvodai szociális munkás, pszichológus) szóló képzés célja a tudatosítás és segítségnyújtás.

A tudatosítás témája: nemi sztereotípiák és azoknak a gyermekek mindennapi életére, jövőképeire és pályaválasztására gyakorolt hatása. A segítségnyújtás pedig a képzésen belül megvalósuló tevékenységeken, jógyakorlatok, innovatív eszközök bemutatásán, kipróbálásán keresztül történik.

A képzés vázlatos leírása:

I. MODUL

Keretek, alapfogalmak és önreflexió

Adminisztráció

Bemutató kör

- » A résztvevők bemutatkoznak, elmondják a nevüket, hogy hogyan szólítsuk őket, mi a foglalkozásuk, és egy Dixit vagy KIO kártya segítségével kifejtik, hogy mi az, ami mostanában leginkább foglalkoztatja őket.

Közös szabályok, keretek

- » A résztvevőkkel közösen meghatározzuk a csoportszabályokat, majd végigvezetjük őket a tréning programján.

Ráhangelődés - kvíz

- » Cél: a résztvevők bevonásának növelése a probléma érzékeltetésével.
- » A résztvevők egy kvízzjáték keretében megismerik a magyar oktatási rendszerben megjelenő nemi sztereotípiákat mérő kutatásunk főbb eredményeit, illetve azok következményeit: a nemek közötti munkaerőpiaci egyenlőtlenségekre, illetve a bérszakadék összetett problémájára mutató hazai és európai uniós statisztikai adatokat.
- » Az adatok megismerése után nemi sztereotípiákkal, diszkriminációval kapcsolatos személyes tapasztalatokat, véleményeket osztunk meg egymással.

Ráhangelődés – véleményvonal

- » Cél: a téma elmélyítése véleményvonal segítségével.
- » A résztvevők a képző által felolvasott állítások kapcsán állást foglalnak. Az állítások mentén kifejezik véleményüket. A képzők motiválják a résztvevőket, hogy nemi sztereotípiákkal kapcsolatos véleményük kifejtése közben, saját felelősségükre és módszereikre is reflektáljanak.

A közös tudás megalapozása – idővonal

- » Cél: megismerni a nemi sztereotípiák kialakulásának folyamatát. Áttekinteni a folyamatra gyakorolt hatásokat.
- » A résztvevők a képzőktől kapott, állításokat megfogalmazó lapok segítségével sorba rendezik a nemi sztereotípiák kialakulásának egyes fordulópontjait, majd kiegészítik az idővonalat további jelentős fejlődéslélektani, mozgásfejlődési vagy szocializációs fordulópontokkal.
- » A diskusszió során a képzők kiemelt figyelmet fordítanak a tanulási folyamat rejtett forrásaira (pl.: óvodai tevékenységeket támogató eszközök és illusztrációk által közvetített értékek, a gyerekek társas visszajelzéseken keresztül szerzett tudása, a felnőttek modellnyújtó szerepe).

Közös tudás megalapozása – alapfogalmak

- » Cél: az előítéletesség okainak és megjelenési formáinak feldolgozása hétköznapi példákon keresztül.
- » A képzők egy pszichológiai kísérletet mutatnak videón, amit a résztvevőkkel közösen elemeznek.

II. MODUL

A visszajelzések és a jutalmazás szerepe

Jégtörés

- » Ismerkedőjáték mozgásos elemekkel a résztvevők energiaszintjének támogatására.

Tulajdonságok egyenlőtlensége - Jó, jobb, legjobb

- » Cél: a fiatalok életét befolyásoló nemi sztereotípiák és a társadalom által a nőkhöz és férfiakhoz társított tulajdonságok, szerepek, értékek és elvárások tudatosítása, illetve ezek egymás viszonyában történő értelmezése.
Az okok és következmények feltérképezése.
- » A résztvevők két csoportban tulajdonságokat rendeznek aszerint, hogy a társadalom jellemzően a nőkhöz vagy a férfiakhoz társítja őket, illetve hogy ezek a tulajdonságok inkább előnyösek vagy hátrányosak. Ezután összehasonlítjuk a listákat, és következtetéseket vonunk le.

Egyenlőtlenségek feltérképezése

- » Cél: a nemek közötti egyenlőséget meghatározó rendszerszintű tényezők megismerése.
- » A résztvevőkkel a nemek közötti egyenlőséget meghatározó rendszerszintű tényezőkről beszélgetünk.

Visszajelzés, megerősítés

- » Cél: a pozitív megerősítést gátló tényezők reflexiója, a mentalizáció alapú szemlélet bevezetése.

- » A résztvevők egyéni tevékenység során felidéznek olyan jó és rossz visszajelzéseket, amiket ők kaptak. Ezek alapján a résztvevők és a képzők közösen beszélgetnek arról, hogy mitől lesz hasznos egy visszajelzés vagy megerősítés.

III. MODUL

A reprezentáció szerepe - mesék, hősök

Hősök

- » Cél: inspiráció hősök reprezentációja kapcsán.
- » A résztvevők fiktív és valós, élő és történelmi hősöket írnak össze csoportokban. Ezután a képzők és a résztvevők közösen beszélnek meg, hogy milyen szempontok alapján gyűjtötték a hősöket. A gyakorlat az elmúlt években érzékelhető, a fiktív hősök reprezentációját érintő változások megbeszélésével zárul.
- » A gyakorlat része egy online emberi jogi kvíz kipróbálása, nyomtatható színezők megismerése.

Oroszlánok

- » Cél: egy jó gyakorlat segítségével rögzíteni, mennyire fontos a nemi alapú előítéletek felülbírlása, megkérdőjelezése.
- » Vadadi Adrienn: **Misi nem játszik velem!** című meséjéhez kapcsolódó alkotó foglalkozás bemutatása, kipróbálása.

IV. MODUL

A játékok és játékosítás szerepe

Nemi sztereotípiák lebontása az óvodai nevelési programban:

- » Cél: összegezni néhány konkrét módszert, amelyekeken keresztül a résztvevők az óvodai nevelési programjukba integrálnák a nemi sztereotípiák lebontását (pl.: tanulás; mozgás; a külső világ tevékeny megismerése; matematikai tapasztalatok gazdagítása; vers, mese, mondóka; anyanyelvi nevelés; rajzolás, mintázás, kézimunkázás; ének, zene, énekes játék, tánc; munka jellegű tevékenységek és ünnepek, hagyományok).

Szabad a pálya társasjáték

- » A saját fejlesztésű, óvodáskorú gyermekeknek tervezett, pályaválasztással kapcsolatos nemi egyenlőséget tematizáló társas kipróbálása kis csoportokban.

A játékosítás módszertana

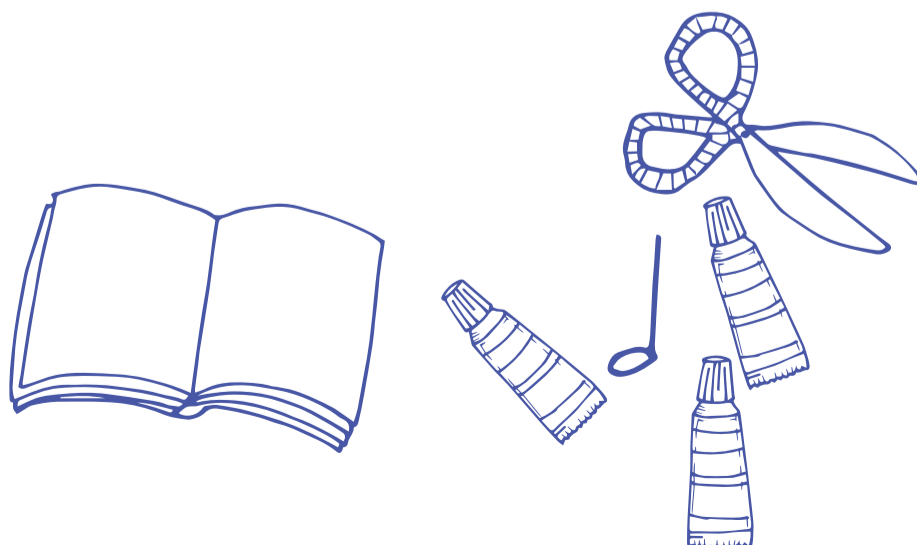
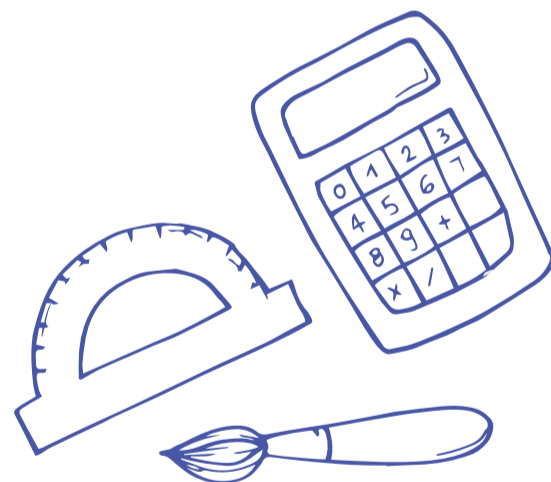
- » Frontális előadás a játékosítás módszertanának bemutatására, majd hasznos eszközök, platformok bemutatása, rövid online játékok kipróbálása.

Játékfejlesztés

- » A résztvevők kis csoportokban társas vagy online játékot terveznek a tematika mentén, majd bemutatják terveiket, és visszajelzéseket adnak egymásnak.

Zárókör

- » A képzés lezárása, összegzés, visszajelzések.

16 ÓRÁS KÉPZÉS PEDAGÓGUSOKNAK

A képzés céljai

- felismerni a bennünk élő sztereotípiákat és szembenézni velük,
- felszámolni a lehető legtöbb bennünk élő sztereotípiát,
- ismereteket nyújtani az alábbiakkal kapcsolatban: előítéletek, sztereotípiák, nemi sztereotípiák, a sztereotípiák elsajátítása a szocializáció során, a nemi sztereotípiák megjelenése a munkaerőpiacon, az iskola szerepe a pályaválasztásban,
- végiggondolni, hogy kinek milyen lehetőségei, eszközei vannak a saját intézményében a sztereotípiák lebontására,
- új eszközöket kínálni a meglévő eszközök mellé, hogy saját intézményükben még felkészültebben tudják felszámolni a sztereotípiákat.

A képzés vázlatos leírása:

I. MODUL

Keretek, a probléma ismertetése, annak kapcsolódási pontjai

I. Rész: ismerkedés, szabályok, elvárások

Megérkezés, adminisztráció

Bemutakozó kör

- » A képzők és a résztvevők bemutatkoznak, elmondják a nevüket, ahogyan szeretnék, ha szólítanánk őket. A résztvevők elmondják, hogy milyen célcsoporttal dolgoznak, és megosztanak egy információt magukról.

Közös szabályok

- » A biztonságos tér megteremtése érdekében a képző a résztvevőkkel közösen meghatározza a csoportszabályokat, és felírja őket egy flipchart papírra.
- » A szabályok a képzés végéig jól látható helyen vannak, szükség esetén a képzők és a résztvevők is hivatkozni tudnak a közös vállalásokra.

A probléma bemutatása

- » A képzők néhány világos, jól érthető statisztikai adaton keresztül bemutatják a problémát.

- » A statisztikai adatok többek között a magyar oktatási rendszerben megjelenő nemi sztereotípiákra, a szakmai és oktatási szegregációra, a magasabb státusszal és fizetéssel járó pozíciók betöltésére és a bérszakadéokra vonatkoznak.

A program bemutatása

- » A képzők röviden bemutatják, hogyan is épül fel a 16 órás tréning.

A résztvevők elvárásai

- » A résztvevők egyénileg megfogalmazzák, hogy milyen elvárásokkal érkeztek, és mit várnak a képzéstől. A képzés lezárásakor visszatekintünk ezekre az elvárásokra, és megnézzük, mi teljesült közülük.

II. Rész: alapfogalmak, jelenségek megismerése

Ráhangolódás: Szakma-barkóba

- » Cél: ráhangolódni a témára és ismerkedni azokkal az alapvető, társadalmi nemekkel kapcsolatos jelenségekkel, amelyek a nemek közötti egyenlőtlenségek kialakulásáért és fennmaradásáért felelnek.
- » A résztvevők a társadalmunkban uralkodó nemi sztereotípiák alapján férfiakhoz és nőkhez társított szakmákkal barkóbaznak, majd a képzőkkel együtt arról beszélgetnek, hogy mindezek hátterében milyen okok állnak, mi vezet egyes szakmák és tevékenységek nemi alapú differenciálásához.

Biológiai nem vs. társadalmi nem

- » Cél: a biológiai és társadalmi nem fogalmának tisztázása.
- » A résztvevők és a képzők közösen beszélgetnek a biológiai nemről és a társadalmi nemről. Közösen gondolkodnak arról, hogy a sokszor szilárdnak vélt jelenségek közül melyek azok, amelyek biológiai tényeken alapulnak, és melyeket hozza létre (konstruálja) a társadalom. A megosztó állításokat megvitatják.

Szerepdobozok

- » Cél: a nemi szerepek és nemi normák fogalmának megismerése; a normáknak nem megfelelő viselkedés következményeinek feltérképezése.
- » A résztvevők fiúktól és lányoktól társadalmilag elvárt tulajdonságokat és viselkedéseket térképeznek fel csoportokban. Ezután a képzőkkel közösen megvitatják, hogy milyen hatása és következménye van a nemi normáknak való megfelelésnek, illetve a "szerepdobozból" való kilépésnek.

II. MODUL

A probléma feltérképezése és megoldási stratégiák

I. Rész: Rendszerszintű megközelítés: az osztályterem

Idővonal

- » Cél: megismerni a nemi sztereotípiák kialakulásának folyamatát. Áttekinteni a folyamatra gyakorolt hatásokat.
- » A résztvevők a képzőktől kapott, állításokat megfogalmazó lapok segítségével sorba rendezik a jelentősebb fejlődéslélektani, mozgásfejlődési és szocializációs fordulópontokat, illetve a nemi sztereotípiák kialakulásának egyes fordulópontjait.

Iskolai példák

- » Cél: valós iskolai példákon keresztül szembesülni a nemi sztereotípiák jelenlétével a mai magyar oktatási rendszerben.
- » A résztvevők példákat ismernek meg a kutatásunk fókuszcsoportos beszélgetéseiből. Csoportokban elemzik az ezekben tetten érhető nemi sztereotípiák eredetét és hatásait, majd megoldásokat keresnek.

II. Rész: megoldási stratégiák: a tananyag

Forráselemzés

- » Cél: a rejtett tanterv, null-tanterv, megélt tantervek stb. fogalmának megismerése, és ezek beazonosítása mesekönyvekben, tankönyvekben, videó-részletekben.

16 ÓRÁS KÉPZÉS PEDAGÓGUSOKNAK

- » A képzők röviden összefoglalják a rejtett tanterv, a null-tanterv és a megélt tantervek fogalmát. Ezután a résztvevők csoportokban elemeznek mesekönyvi és tankönyvi példákat, valamint videórészleteket. Megfigyelik, hogy ezek hogyan erősítik vagy gyengítik a nemi sztereotípiákat és normákat.

Otthoni feladat

- » Cél: rávilágítani, hogy a pedagógusoknak milyen lehetőségeik vannak arra, hogy a fiatalokkal olyan példaképeket ismertessenek meg, akik nem a sztereotípiáknak megfelelő szakmát választottak, így szélesítve a diákok perspektíváját és a választható szakmák spektrumát.
- » A résztvevők a képzés következő napjáig a feladathoz szükséges példaképeket gyűjtenek.
- » Az első nap zárása.

III. Rész: Önreflexió és saját stratégiák

Megérkezés

- » Az előző nap közös összefoglalása.
- » Az otthoni feladat bemutatása csoportokban.
- » Cél: minél több jó példa megismerése.
- » A résztvevők megosztják egymással az otthoni feladatuk eredményeit, és visszajelzéseket adnak egymásnak. Közös beszélgetünk a gyakorlat tapasztalatai kapcsán a gyakorlat alkalmazási lehetőségeiről.

Tanárok és felelősségi körök - véleményvonal

- » Cél: szembesülni azzal, hogy a mai diákok iskolai tapasztalatai milyen hatással vannak a jövőképekre, pályaválasztásukra.
- » A résztvevők megismerik a kutatás arra vonatkozó eredményeit, hogy a fiatalok milyen mértékben tapasztalják a nemi sztereotípiák hatásait az iskolában.

A kutatásban részt vett fiatalok tapasztalatait összevetik a saját élményeikkel. Majd a képzőkkel közösen beszélgetnek arról, hogy milyen tényezőkön múlik a megtapasztalt sztereotípiák hatása, és arról is, hogyan szembesülnek a nemi sztereotípiák hatásaival a diákok saját iskolai környezetükben.

Mennyire számít a lakóhely, az információhoz való hozzáférés, és milyen hatása van az aktuálpolitika és a média térnyerésének az iskolai kommunikációban.

Pókháló

- » Cél: a résztvevők értékeljék saját magukat, hogy mennyire járulnak hozzá a nemi normák fenntartásához, és azonosítsák, hogy 5 dimenzió mentén, hol van terük a személyes fejlődésre!
- » A résztvevők feltérképezik és vizuálisan ábrázolják, hogy a saját munkájukban mennyire aktívan tesznek a nemi normák lebontásáért. Különböző szempontok mentén értékelik a saját pedagógia tevékenységüket, például, hogy mennyire tudnak gendersemlegesek lenni, mennyire tudatosak a nemi normák lebontásában, és mennyire tematizálják a kérdéskört. Megfogalmazzák, hogy milyen területeken szeretnének fejlődni, és melyek lehetnek a hozzá vezető lépések.

Közösség és döntéshozók

- » Cél: a résztvevők ismerjék fel a nemi előítéleteket és azok negatív hatásait, reflektáljanak a megerősítésükben és felszámolásukban vállalható felelősségeikre, és keressenek konkrét eszközöket a változás elindítására.
- » A résztvevők csoportokban dolgozva feltérképezik, hogy a saját környezetükben milyen szereplőkre tudnának hatást gyakorolni a nemi sztereotípiák felszámolásának érdekében.

A diákok támogatása

- » Cél: a fiatalok szemszögéből gondolni végig a szükségleteket.
- » A résztvevők végiggondolják, hogy életük négy területén (család, osztály, iskola és országos szint) milyen változásra, támogatásra lenne szükségük a fiataloknak a nemi sztereotípiáktól mentes szabad karrierválasztáshoz.

Módszertani megfontolások

- » Cél: a résztvevők minél több módszertani tudást, ötletet, tippet tudjanak magukkal vinni a képzésről.
- » A képzésen alkalmazott módszerek felelevenítése a képzők irányításával.

Akadálypálya

- » Cél: egyben látni a teljes női karrierút nehézségeit és akadályait, egyúttal összefoglalni a képzést nőjogi szempontból.
- » A résztvevőkkel közösen megalkotjuk a női munkavállalókat érintő nehézségeket bemutató térképet, a résztvevők pedig párban végigvezetik egymást rajta.

A képzés zárása

- » Összegzés, visszatekintés az első napon megfogalmazott elvárásokra. Visszajelzések.
- » A képzés lezárása.

DIÁKOKNAK SZÓLÓ 90 PERCES FOGLALKOZÁS

Időtartam: 2x45 perc

Korcsoport: 12-18 éves korig

A foglalkozás céljai

- » Megismertetni a társadalmi nem fogalmát, és bemutatni az ahhoz kapcsolódó elvárások, előítéletek káros hatásait, különös tekintettel a pályaválasztásra és a fiatalok későbbi karrierútjára.
- » Bemutatni, hogy egy életút során mi és ki gátolhat, illetve támogathat a szabad pályaválasztásban.
- » Megmutatni, hogy a jelenlévők mit várhatnak el a felnőttektől, és ők maguk mit tudnak tenni azért, hogy a nemi előítéletek ne korlátozzák őket sem most, sem az életük későbbi szakaszaiban.

A foglalkozás részletes leírása

I. BEMUTATKOZÁS ÉS CSOPORTSZABÁLY

A képzők bemutatkozása

- » Helyezkedjünk el a körbe rendezett székeken, és mondjuk el, honnan jöttünk, és mit várhatnak a résztvevők ettől a foglalkozástól!

Csoportszabályok

- » Vezessük be a közös munka szabályait annak érdekében, hogy mindenki jól és biztonságban érezze magát!
- » A résztvevőknek el kell fogadniuk a szabályt: a foglalkozás alatt figyelnek egymás érzéseire és szükségleteire, azaz meghallgatják egymást, és nem minősítik, nem bántják egymást.

Bemutakozó kör a résztvevők bevonásával

- » Kérjünk meg mindenkit, hogy mondják el, hogy milyen néven szeretnék, ha szólítanánk őket, majd válaszoljanak arra a kérdésre, hogy: „Mi lennék, ha bármi lehetnék?” (Ne korlátozzuk a válaszokat, bármit mondhatnak, nem csak foglalkozást!)

II. JÉGTÖRŐ

Minitársadalom

- » Eszközök: kinyomtatott állítások

A feladat leírása

1. Mondjuk el, hogy állításokat fogunk felolvasni egymás után, és aki igaznak érzi magára az adott állítást, az álljon fel, majd, a jelzésünkre, üljön vissza!
2. Olvassuk fel az alábbi állításokat, a gyakorlat közben pedig figyeljük, hányan és kik állnak fel!
  - Elég jó vagyok fizikából.
  - Felnőtt koromban el tudom képzelni magam egy vállalat vezető pozíciójában.
  - Szeretek barkácsolni.
  - Valószínűleg nekem kell majd eltartanom a családom.
  - Felnőtként szívesen választanék valamilyen segítő szakmát.

- A szüleim sokszor várják el tőlem, hogy házimunkát végezzek.
- Ha lesznek gyerekeim, a születésük után szeretnék otthon maradni velük, ameddig lehet.
- Humán beállítottságúnak gondolom magam.

Feldolgozás

1. Dolgozzuk fel a tapasztaltakat az alábbi kérdések mentén!

(A nemek arányától vagy az osztály tagozatától függően nagyon változó lehet, hogy mit tapasztalunk, ezért a beszélgetés menetét érdemes az adott csoporthoz igazítani. Ha az osztály véleménye, érdeklődése nem tükrözi a társadalmunkban érvényesülő nemi sztereotípiákat, érdemes tágítani a perspektívát.)

- Észrevettetek valamilyen mintázatot, szabályszerűséget?
- Milyen tulajdonságok mentén álltak fel egyes emberek az egyes kérdésekre?
- Például kik szeretik inkább a fizikát, szeretnek barkácsolni, gondoskodnak inkább a gyerekekről? stb.
- Mit mond el ez a társadalomról (vagy erről az osztályról?)
- Mi van azokkal, akik a többséggel ellentétes módon reagáltak?

» Kulcsmondatok: Ha az egész ország lakosságát vesszük, még mindig megfigyelhető, hogy vannak olyan szakmák, melyeket a társadalom a nőkhöz és férfiakhoz társít, és van, hogy a tantárgyakról azt mondják a tanárok, hogy inkább fiúknak vagy lányoknak valók. Szerintünk a kellő támogatással, motivációval, fejlesztéssel, a szükséges készségekkel, tehetséggel és érdeklődéssel bárki képes lehet, bármilyen területen sikereket elérni.

III. A NEMI SZTEREOTÍPIÁK

Tulajdonságok csoportosítása⁶ - csoportmunka és beszélgetés nagy körben

» Eszközök: vastag filcek, tulajdonságok kinyomtatva, 2 db, előre megírt flipchart papír kettéosztva ezekre a mezőkre: "szükséges a sikerhez"/"nem szükséges a sikerhez", illetve "a társadalom szerint a nőkre" / "a férfiakra jellemző"

A feladat leírása

1. Osszuk két csoportra a résztvevőket, és adjunk mindkét csoportnak egy-egy flipchart papírt! Mivel a két csoport különböző papírt kap, másfajta utasítással, ezért próbáljuk meg úgy kiadni nekik a feladatot, hogy ne lássák egymás papírját!
2. Mondjuk el a résztvevőknek, hogy tulajdonságokat fogunk felolvasni nekik, ők pedig a hallott tulajdonságokat írják fel arra az oldalra, ahová, szerintük, inkább illik! Kérjük meg őket, hogy ne gondolkozzanak sokat, azt az oldalt válasszák, amelyik először az eszükbe jut!
3. Olvassuk fel az alábbi tulajdonságokat: bátor, csendes, házias, versengő, gyenge, gondoskodó, tájékozott, érzelmes, erős, jó érdekérvényesítő, tud táncolni, visszahúzódó, találékony, együttérző, jól bánik a pénzzel, jó magyarból, ápolt, ért az informatikához, szabályszegő, szorgalmas, jó a humora, szépen rajzol, szívesen vállal vezető szerepet, magabiztos!
4. Tegyük ki a két flipchart papírt egymás mellé, és kérjük meg a résztvevőket, hogy nézzék meg őket! Majd beszélgessünk a tapasztalatokról az alábbi kérdések mentén!
  - Mit vettetek észre a két papíron?
  - Inkább milyen fajta tulajdonságokkal tekint valakit sikeresnek a társadalom?

⁶ A gyakorlat alapjául szolgáló feladat: A Nem Számít: Kézikönyv a fiatalokat érintő nemi alapú erőszak témájának feldolgozásához. Council of Europe, Emberiség Erejével (2019) 125-129. oldal

DIÁKOKNAK SZÓLÓ 90 PERCES FOGLALKOZÁS

- Mit gondoltok, miért alakult ez ki (hogyan inkább férfiakhoz társított tulajdonságokkal lehet valaki sikeres)?
- Hogyan értelmeztétek a siker fogalmát?
- Milyen helyzetekben, kik erősítenek rá ezekre a sztereotípiákra?
- Milyen hatása van annak, hogy a nőkhöz olyan tulajdonságokat társítunk általában, melyek nem tartoznak a munkaerőpiaci siker kritériumai közé? (munkaerőpiac, családi munkamegosztás, nők kiszolgáltatottsága)
- Vannak olyanok szerintetek, akik nem találják meg a helyüket a nőkhöz és férfiakhoz társított kategóriákban?
- Mit sugároz a média, a közösségi oldalak?

(Magyarázat a bináris/nembináris felfogáshoz: A magyar társadalom többsége bináris (férfiakat és nőket számontartó) nemi terminológiát használ, de az emberek ennél sokszínűbbek, és sokan vannak, akik nem szeretnék/tudják elhelyezni magukat ebben a bináris, kétpólusú rendszerben. Köztük vannak azok, akik nem-binárisként azonosítják magukat. Illetve az is fontos, hogy azok az emberek, akik nőként vagy férfiként azonosítják magukat, sem kell, hogy magukra nézve kötelezőnek érezzék azokat az elvárásokat, amelyeket a társadalom nőként vagy férfiként velük szemben támaszt.)

IV. A NEMI SZTEREOTÍPIÁK HATÁSA A PÁLYAVÁLASZTÁSRA

Két életút állomásai - csoportmunka és megbeszélés nagy körben

- » Eszközök: a két életút A3-as méretben nyomtatva 2-2 példányban (kisebb csoport esetén 1-1 példány elég), kék-piros iskolai számolókorongok (a mellékletet ld. a 26. oldalon)

A feladat leírása

1. Alakítsunk négy csoportot, és kérjük meg őket, hogy üljenek le kis körben egy asztal köré!
2. Osszuk ki a négy életutat, és adjunk nekik papírkorongokat!
3. Kérjük meg őket, hogy olvassák el közösen az életutakat, majd tegyenek kék vagy piros korongot az életút állomásai mellé aszerint, hogy segíti (kék) vagy hátráltatja (piros) azt, hogy a történet főszereplője szabadon, a nemi sztereotípiáktól függetlenül dönthessen az életéről. Mondjuk el, hogy a segítő vagy akadályozó tényezők lehetnek nyíltak vagy burkoltak! (Kétféle korongot is tehetnek egy állomás mellé, ha úgy érzik, megjelenik benne hátráltató és támogató elem is.)
4. Ha végeztek, kérjük meg őket, hogy cseréljenek egy olyan csoporttal, amelyik másfajta életutat kapott, és nézzék végig azt az életutat is!
5. Válasszanak ki a másodikkal megismert életútban két olyan állomást, ahol piros korongot látnak, és tegyenek javaslatot arra, hogyan alakulhatott volna másképp az illető élete!
  - Mit tehetett, mondhatott volna az adott szituációban fellépő felnőtt, hogy a főszereplő úgy érezze, szabadon választhat?
6. Kérjük meg az összes csapatot, hogy mondják el, milyen korlátozó tényezőket választottak, és hogyan változtattak volna rajtuk!
7. Végül az alábbi feldolgozó kérdések mentén beszéljünk a résztvevőkkel!
  - A feladat alapján kik és hogyan befolyásolják az életünket, pályaválasztásunkat?
  - Milyenek voltak azok a megoldások, amiket javasoltatok?
  - Kinek áll módjában változtatni, segíteni abban, hogy a nemi sztereotípiák ne korlátozzanak benneteket?

V. MIRE VAN SZÜKSÉGE A FIATALOKNAK?

Mi segít nekünk a szabad karrierválasztásban? - beszélgetés nagy körben

» Eszközök: tábla, és kréta/filc

1. Írjunk fel a táblára három szót, amelyek a diákok életének egy-egy színterét jelképezik: család, iskola, ország!
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy gondolkodjanak el azon, hogy a felírt területeken hogyan tudják jól támogatni őket a felnőttek képességeik szabad kibontakoztatásában! A diákok szabadon mondhatnak ötleteket, mi pedig írjuk fel őket a megfelelő helyre a táblán!

VI. A SZEMÉLYES SZEREPEM

Mit tehetünk mi? - egyéni feladat és záróbeszélgetés nagy körben

» Eszközök: tábla vagy flipchart papír és posztitek, tollak

A feladat leírása

1. A csoport aktivitásától, tudatosságától függően mutassuk be a következő gondolatot!
  - Sokszor azt gondoljuk, hogy nagy változásokat csak a hatalommal rendelkező emberek indíthatnak el. Érthető, ha diákként úgy érezzük, nálunk mindenkinek (tanárnak, szülőnek, miniszterelnöknek) nagyobb hatalma van.
A valóság azonban az, hogy az egyének és kisközösségek is tudnak változásokat elindítani. Zárásként arra keressük a választ, hogy diákként mit lehet tenni a szabad pályaválasztásért.
2. A táblára vagy flipchart papírra rajzoljunk fel két, egymást metsző kört. A körök fölé írjuk fel, hogy "magamért" illetve "a közösségért"!
3. A diákoknak osszunk ki posztiteket és tollakat, majd kérjük meg őket, hogy gyűjtsenek válaszokat a következő kérdésekre!
  - Mit tehetek diákként azért, hogy szabadon dönthessek a saját karrieretekről?
  - Hogyan tudjátok egymást támogatni a szabad pályaválasztásban?(Ezek a megoldások jöhetnek ki például: támogató tanárt keresni, közösen elmenni a nyílt napra, meghívni valakit, aki mesél a saját pályájáról, a diákok tehessenek javaslatot arra, hogy mik szerepeljenek a pályao-rienciós napon, szólaljunk fel magunkért, támogassuk egymást, szólaljunk fel egymásért, kérjük, hogy a kötelességeket/lehetőségeket ne nemi alapon osszák el köztünk, stb.)
4. Amikor elkészültek, kérjük meg a résztvevőket, hogy ragasszák fel a megfelelő helyre a cetlijeiket, majd összegezzük az ötleteiket!

VII. LEZÁRÁS, ELKÖSZÖNÉS

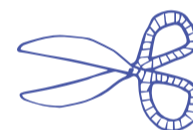
- » Zárásként köszönjük meg a résztvevőknek az ötleteket, és bátorítsuk őket arra, hogy a jövőben váltsanak valóra közülük minél többet, és így indítsanak el változást maguk körül! Kérjük meg őket, hogy akinek van kedve, ossza meg nagy körben, hogy ő mit fog tenni a jövőben, hogy elősegítse a többiek szabad pályaválasztását!

Melléklet

Női életút állomásai

1. Az első születésnapjára játékkonyhát kap.
2. Kérésére a szülei beíratják ovis judóra.
3. Amikor 12 éves lesz, a szülei megkérik, hogy hetente kétszer ő mosogasson el.
4. Felsőben a technikaórán a fiúk csoportjába szeretne kerülni, mert ott barkácsolni lehet. A szülei támogatják ebben, és végül a tanár is bátorítja.
5. Nyolcadikban a tanárai azt javasolják, hogy ha nem sikerül a gimnáziumi felvételi, menjen egészségügyi technikumba vagy valamilyen szépségipari szakmát tanulni.
6. Amikor javítás céljából segítséget kér a gimnáziumi matematikatanártól egy témában, a tanár azt mondja, hogy a lányoknak erre nincs szüksége, és elégedjen meg a négyessel.
7. Amikor az egyetemen kiírnak egy ösztöndíj-pályázatot, gondolkodik, hogy jelentkezzen-e rá, de úgy gondolja, hogy biztos rengeteg alkalmasabb ember lenne, ezért végül nem adja be a jelentkezését.
8. Az első munkahelyén az állásinterjún a családi helyzetéről és az ezzel kapcsolatos terveiről kérdezik.
9. A megbeszéléseken a főnöke mindig őt kéri meg, hogy jegyzeteljen, mert olyan precíz.
10. A párja szülei a gyermekvállalás kapcsán azt mondják: nem lenne szabad a férfiakat arra kényszeríteni, hogy feladják a karrierjüket, és átvállalják a nők szerepét.
11. A munkahelyén a férfi kollégáját léptetik elő arra hivatkozva, hogy ő úgyis hamarosan GYES-re megy.

Férfi életút állomásai

1. Az első születésnapjára játék barkácskészletet kap.
2. Kérésére a szülei beíratják ovis táncra, de ő az egyedüli fiú a csoportban.
3. Amikor 12 éves lesz, anyja megkéri, hogy hetente kétszer ő vigye le a szemetet.
4. Felsőben a technikaórán a lányok csoportjába szeretne kerülni, mert ott főzni lehet. A szülei támogatják ebben, és a tanár is megengedi, de a fiú osztálytársak sokáig piszkálják miatta.
5. Nyolcadikban a tanárai azt mondják, nem baj, ha nem sikerül a gimnáziumi felvételi, technikumban is lehet érettségizni.
6. Amikor gimnáziumban irodalomfakultációra jelentkezik, az osztályfőnök azt mondja: magyartanárként vagy íróként nem fogja tudni eltartani a családját.
7. Amikor az egyetemen kiírnak egy ösztöndíj-pályázatot, gondolkodik, hogy jelentkezzen-e rá, de végül úgy dönt, hogy megpályázza, legfeljebb nem sikerül.
8. Az állásinterjún elmondják neki, hogy ez a munkakör sok utazással jár, de ez férfiként biztosan nem okoz majd neki problémát.
9. A munkahelyén szinte mindig őt kérik meg a megbeszéléseken, hogy prezentálja a csapata ötleteit.
10. A párja szülei a gyermekvállalás kapcsán azt mondják: nem lenne szabad a férfiakat arra kényszeríteni, hogy feladják a karrierjüket, és átvállalják a nők szerepét.
11. A munkahelyén előléptetésre javasolják, ami több pénzzel és még több külföldi utazással jár.

TOVÁBBI FELADATOK

Oroszlánok

Időtartam: 45 perc

Korcsoport: 4-6 év

Eszközök

- papírtányérok
- ollók
- ragasztó
- lyukasztógép
- fonal
- színes zseneóliarúd/papír/krepp-papír

Vadadi Adrienn: **Misi nem játszik velem!** című meséje a Málna és Misi c. könyvből

A feladat célja

- » A nemek közötti egyenlőség témájának feldolgozása óvodás korosztállyal.
- » Annak tematizálása, hogy fontos a nemi sztereotípiák és előítéletek megkérdőjelezése és felszámolása az alábbi gondolatmenet rögzítésével.

Nem szabad hagyni, hogy a nemi sztereotípiák és előítéletek korlátozzanak minket! A mese és a feldolgozó foglalkozás fontos üzenete, hogy a gyerekek nemtől függetlenül alakíthatják saját érdeklődési körüket, terveiket, kiválaszthatják, hogy mit csinálnak szívesen, és mit szeretnének elérni.

Előkészületek

1. Vágjuk ki annyi papírtányér középső, kerek részét, ahányan részt vesznek a foglalkozáson! (Ha zseneóliarúddal szeretnénk dolgozni, minden papírtányér szélét lyukasztgassuk végig egy lyukasztógéppel! Ha papírral vagy krepp-papírral szeretnénk dolgozni, vágjunk ki gyerekenként 5-5 narancssárga, sárga és barna papírcsíkot vagy krepp-papír darabot!)
2. Kössünk két madzagot a papírtányérokba vágott lyukakba, hogy az elkészült oroszlánmaszkokat egyből felhúzhassák majd a gyerekek!

A feladat leírása

A gyakorlat

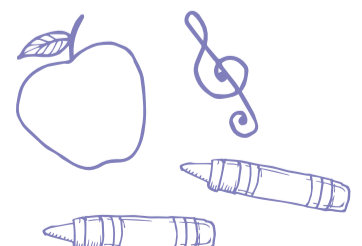
1. Hallgassuk meg vagy olvassuk fel Vadadi Adrienn: **Misi nem játszik velem!** című meséjét a Málna és Misi c. könyvből!
2. A mese után beszéljünk a meséről az alábbi kérdésekből kiindulva!
  - Mi tetszett a mesében és mi nem?
  - Volt olyasmi, amitől szomorúak lettetek?
  - Hogy érezhette magát Málna, mikor a fiúk nem engedték oroszlánosat játszani?
  - Szerintetek igazuk volt a fiúknak?

TOVÁBBI FELADATOK

- Van olyan játék, amit fiúk játszhatnak, lányok viszont nem és fordítva? Ha van, miért van? Van olyasmi, amit fiúk sose csinálhatnak, lányok pedig igen vagy fordítva?
  - Érezted magad valaha kihagyva egy játékból, mert fiú vagy lány vagy?
  - Volt már olyan, hogy valamit nem csinálhattál, mert fiú vagy lány vagy? Hogy érezted magad ettől? Igaza volt szerinted annak, aki nem engedte?
  - Miért hasznos, ha mindenkinek szabad ugyanazt csinálni? Ha mindenki lehet oroszlán, és bárki főzőcskézhet a babakonyhában?
3. A beszélgetés végén kérdezzük meg a gyerekeket, hogy ki bújna szívesen oroszlánbőrbe, és ki gyakorolná a szakácsmesterség nemes tudományát!
  4. Vezessük be a következő, alkotói részt!
  5. Kérjük meg a gyerekeket, hogy ragasszák a színes papírcsíkokat a papírtányér szélére oroszlánsörényt képezve vagy gyúrjanak galacsinokat a krepp-papírból, majd ragasszák a papírtányér szélére oroszlánsörényt képezve!
  6. Kérjük meg a gyerekeket, hogy fűzzék be a színes zseníliarudakat a papírtányér szélén található lyukakba oroszlánsörényt képezve, és csavarjanak rajta egyet, hogy ne eshessen ki!
  7. Az elkészült oroszlánsörényeket kössük a gyerekek fejére!
  8. Álljunk körbe, és gyakoroljuk együtt az oroszlánüvöltést!
  9. Kérjük meg a gyerekeket, hogy alkossanak párokat! Álljanak szembe, egymástól pár lépésre, és "lassított felvételben" szimuláljanak oroszlánharcot anélkül, hogy egymáshoz érnének!
  10. Kérjük meg a gyerekeket, hogy figyeljenek nagyon a párjukra, és tükrözzék, utánozzák egymás mozdulatait! Jelöljük ki, hogy melyikük kezdi a vezetést, majd félidőben szóljunk, hogy cseréljenek!
  11. Ezt követően hívjuk fel a gyerekek figyelmét, hogy a harc sok energiát igényelt, úgyhogy ideje enni, inni és megpihenni.
  12. Kérjük meg a gyerekeket, hogy üljenek vissza az alkotós asztalokhoz és egy-egy papírtányérra készítsék el a kedvenc ételüket. Bátorítsuk őket, hogy krepp papír, fonal és zseníliarúd segítségével térbeli ételeket hozzanak létre.

A feldolgozás

1. Ha elkészültek a sütés-főzéssel, ülünk újra körbe, és beszéljük meg, hogy a gyerekek hogyan érezték magukat a játék közben, illetve, hogy volt-e a játékban különbség fiúk és lányok között!
  2. Ügyeljünk rá, hogy a visszajelzések során nemtől függetlenül erősítsük meg a kedves, figyelmes, érzékeny, bátor és ügyes mozdulatokat, illetve az ötletes ételmegoldásokat.
  3. Zárjuk a foglalkozást egy közös „falatozással” és egy nagy oroszlánüvöltéssel!
- **A nemi sztereotípiák lebontásánál fontos arra is figyelni, hogy óvodapedagógusként ne csak a lányokat jutalmazzuk és bátorítsuk a fiúkhöz társított tevékenységek és játékok végzésére, hanem fordítva is, a fiúkat is bátorítsuk arra, hogy a nemi normák és szerepek alapján a lányokhoz társított tevékenységekben és játékokban is részt vegyenek. A feladat során a nemi alapú különbségek hangsúlyozása helyett a sokszínűséget és a közös értékek fontosságát emeljük ki.**

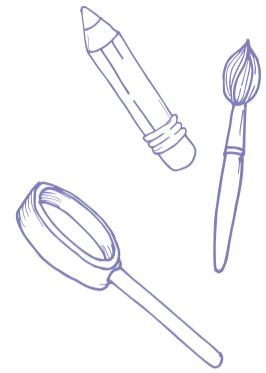
Példaképek tablója

Időtartam: 90 perc

Korcsoport: 10 év felett

Eszközök

- csomagolópapírok
- ollók
- színes filcek
- ragasztó
- fénymásolatok
- színes papírok
- magazinok

A feladat célja

- » A fiatalok ismerkedjenek meg olyan nők életével, akikre példaként tekinthetnek.
- » Pályaválasztási folyamatuk során integrálják a kapott információkat, segítve ezzel a sztereotípiákon túllépő, adott esetben szembemenő döntéshozatalt!

Előkészületek

1. Fénymásoljunk le néhány, a nemi sztereotípiák lebontását elősegítő történetet, melyek különböző területeken dolgozó és alkotó nők életútját mutatják be (pl. az Ötven elszánt magyar nő, Magyar mesék lázadó lányoknak, Esti mesék lázadó lányoknak c. könyvekből)! Ezek legyenek olyan nők életútjai, akik szabadon, az érdeklődésüknek megfelelően, koruk sztereotípiáival szemben választottak pályát.

A feladat leírása

1. Alkossunk 3-4 fős csoportokat, és minden csoportnak adjunk egy nagy csomagolópapírt és filceket, ollót, ragasztót!
2. Kérjük meg a csoportokat, hogy olvassanak el néhány fénymásolatot, amelyek különleges emberek életét bemutató könyvekből valók, majd válasszanak ki egy személyt, akinek a története igazán megragadta őket!
3. Kérjük meg a csoportokat, hogy készítsenek tablót, amelyen bemutatják azt az embert, akinek az életéről olvastak! Bízassuk őket, hogy legyenek minél kreatívabbak, mert a tablóból kiállítást készítünk!
4. Amikor elkészültek a csoportok, állítsuk ki a tablókat az osztályteremben vagy az iskola folyosóján!
5. A csoport tekintse meg együtt a kiállítást, gyűjtsék össze tapasztalataikat!
6. Az alábbi kérdések mentén beszéljünk velük a kiállításról!
  - Mi ennek a kiállításnak a különlegessége?
  - Milyen érzésekkel néztétek végig?
  - Milyen gondolatok fogalmazódtak meg bennetek? Mire inspirálnak benneteket ezek a nők?

Szakma-barkóba

Időtartam: 20 perc

Korcsoport: 12 év felett

Eszközök

- öntapadós cetlikre felírt foglalkozásnevek - többségében jellemzően férfiakhoz, illetve nőkhöz társított szakmákkal (asztalos, bába, informatikus, kozmetikus stb.)

A feladat célja

- » Megismerkedni azokkal az alapvető társadalmi jelenségekkel, amelyek a nemek közötti egyenlőtlenségek kialakulásáért és fennmaradásáért felelősek.
- » Megismerni azokat az alapvető fogalmakat, amelyekkel megmagyarázhatjuk, hogy mit értünk, a sztereotípiák alapján, férfiakhoz és nőkhöz társított foglalkozáson, viselkedésen, és mivel lehet ezeket a jelenségeket magyarázni.
- » Felismerni saját nemi előítéleteket.

A feladat leírása

1. Osszunk ki minden résztvevőnek egy cetlit, amin foglalkozások vannak, és kérjük meg, hogy mindenki úgy ragassza/rakja fel magára a kártyát, hogy azt ő maga ne lássa, viszont mások számára látható legyen!
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy mozogjanak a térben, és amikor tapsot hallanak, álljanak meg, és a hozzájuk legközelebb álló résztvevővel álljanak párba!
3. Mondjuk el, hogy az a feladatuk, hogy kitalálják a saját foglalkozásukat, s ehhez kérdezniük kell! Kérjük meg őket, hogy figyeljenek az elhangzott kérdésekre! Amikor egy páros kitalálja, mi van a cetliken, visszaül a helyére.
4. Tíz perc elteltével kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a helyükre, akkor is, ha nem találták ki a kártyán lévő foglalkozást.

A feldolgozás

1. A nagy körbe visszaérve az alábbi kérdésekkel dolgozzuk fel a feladatot!
  - Milyen volt ez nektek? Egyszerű vagy nehéz volt kitalálni a foglalkozásokat?
  - Milyen kérdéseket tettetek fel? Melyek voltak azok a kérdések, amik segítettek a megoldás megtalálásában?
  - Melyik foglalkozásról gondoljátok, hogy férfiak vagy nők végzik inkább? Miért? Mindig is így volt?
  - Vannak olyan foglalkozások, amelyeket szerintetek csak férfiak vagy csak nők tudnak végezni? Miért van ez így? Mivel lehet magyarázni?
2. Mondjuk el, hogy ezek a szerepek és elvárások csak egy adott társadalomban, kultúrában, közösségben és csak egy bizonyos időre vonatkoztathatóak, tehát megváltoztathatóak. A merevnek tűnő szerepek mindig egy bizonyos hatalmi rendszer megerősítésére és fenntartására szolgálnak.

Biológiai vs. társadalmi nem⁷

Időtartam: 30 perc

Korcsoport: 14 év felett

Eszközök

- A4-es lapok „biológiai nem”, illetve „társadalmi nem” feliratokkal
- állítások
- post-itek
- tollak

Előkészületek

1. Két A4-es lapra írjuk fel az alábbi fogalmakat: biológiai nem és társadalmi nem!
2. A két lapot ragasszuk fel a terem két sarkába!
3. Magyarázzuk el a két fogalmat!
  - Biológiai nem (angolul sex): Az emberek besorolása a bináris ,nő' vagy ,férfi' kategóriákba a biológiai/ testi jellemzőik alapján.
  - Társadalmi nem (angolul gender): a társadalom, illetve a kultúra által létrehozott, az ember biológiai neméhez társított elképzelések, előírások és normák összessége.
4. Mondjuk el, hogy olyan állításokat fogunk felolvasni, amelyeket a mai társadalmunkban igaznak hiszünk (sztereotípiák) vagy tényként szerepelnek.
5. Kérjük meg a résztvevőket, hogy minden állítás után döntsék el, hogy a hallott állítás inkább egy biológiai tény vagy inkább egy társadalmi elvárás eredménye, és álljanak ahhoz a laphoz, ami tükrözi a véleményüket! Álljanak a megfelelő helyre aszerint, hogy mit gondolnak, az adott állítás inkább egy biológiai tény vagy egy társadalmi konstrukció eredménye.

A feladat leírása

A gyakorlat

1. Olvassuk fel az alábbi állításokat!
  - A nők jobban értenek a takarításhoz, mint a férfiak.
  - A nőknek két X kromoszómájuk van, míg a férfiaknak egy X és egy Y.
  - A férfiaknak magasabb a szexuális igénye.
  - A nők ösztönösen gondoskodóbbak, mint a férfiak.
  - A férfiak agresszívebbek, mint a nők.
  - A nők érzelmesebbek, mint a férfiak.
  - A férfiak erősebbek a nőknél.
2. Minden állítás után kérjünk meg egy-egy résztvevőt mindkét oldalon, hogy ossza meg az álláspontját!
3. Osszuk ki a posztiteket a résztvevőknek, és kérjük meg őket, hogy egyénileg írjanak 1-1 állítást az előzőekhez hasonlóan!

⁷ A feladat forrása: Gender responsive pedagogy in teachers training. Plan International Canada Inc. (2018) 28-29. oldal

TOVÁBBI FELADATOK

4. Szedjük össze az állításokat, és olvassuk fel őket ugyanúgy, mint a korábbiakat, a résztvevőket meg kérjük meg, hogy ugyanúgy döntsenek és álljanak a választott laphoz, ahogy az előző feladatnál!
5. Amikor nincs már több állítás, kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek vissza a helyükre!

A feldolgozás

1. Az alábbi kérdések mentén dolgozzuk fel a feladatot!
  - Milyen volt ez nektek? Mennyire volt könnyű/nehéz eldönteni, hogy hova álljatok?
  - Volt olyan állítás, ami újszerű volt, vagy hallottatok már hasonlót?
  - Volt olyan, ami meglepett titeket?
  - Változott a véleményetek egyes állításoknál?
2. A feladat végén mondjuk el, hogy miért fontos megkülönböztetni ezt a két fogalmat, illetve azt, hogy sokszor nem lehet tudni, hogy egyes jelenségek mennyiben biológiai vagy/és társadalmi kapcsolódásúak.
3. Emeljük ki, mennyire fontos, hogy kritikusak maradjunk a környezetünkkel, illetve, hogy a feladatban is használt állításokhoz hasonló gondolatok, állítások kapcsán ugyanúgy gondolkodjunk el, és ne hagyjuk, hogy vélt igazságaikkal befolyásolják azt a tényt, hogy minden embert ugyanazok az emberi jogok illetnek meg!

Hősök

Időtartam: 30-90 perc

Korcsoport: 14 év felett

Eszközök

- A3-as flipchart papírlapok
- vastag filc

A feladat leírása

A gyakorlat

1. Helyezkedjünk el körben ülve, és kérjük meg a résztvevőket, hogy egyesével válaszoljanak az alábbi kérdésekre!
Ha bármelyik hős bőrébe bújhatnál (fiktív, élő vagy halott), kit választanál? Miért?
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy kis csoportokban (4-8 fő) gyűjtsenek példákat létező és fiktív hősökre, és írják le az A3-as/flipchart papírlapokra! (Amennyiben lehetőség van számítástechnikai eszközök használatára, készítsenek a résztvevők montázst Canva segítségével!)
3. Az összegyűjtött hősök esetében írják le, hogy milyen tulajdonságok és érdemek mentén emelkednek ki szerintük az átlagos emberek közül!
4. Jelöljék meg a női hősöket!

A feldolgozás

- Visszatérve a körbe, beszéljük át a gyakorlatot az alábbi kérdések mentén!
  - Milyen arányban gyűjtöttek női, illetve férfi hősöket? Miért?
  - Tulajdonságaik és érdemeik mentén eltértek a női, illetve férfi hősök?
  - Tulajdonságaik és érdemeik mentén eltértek a létező, illetve fiktív hősök?
  - Milyen hatása van ezeknek a reprezentációknak?
  - Milyen változást látnak a fiktív hősök reprezentációjában az utóbbi időben? Mi a véleményük ezzel kapcsolatban?

Kiegészítő tevékenység az Emberség Erejével Alapítvány honlapján elérhető online emberi jogi kvízzel és nyomtatható színezővel.

Szerepdoboz⁸

Időtartam: 45 perc

Korcsoport: 16 év felett

Eszközök

- flipchart papírok
- filcek
- maszkolószalag

A feladat célja

- » Megismerni a nemi szerepek, normák és sztereotípiák fogalmkörét.
- » Azonosítani a saját környezetünkben uralkodó nemi szerepeket, normákat és sztereotípiákat és ezek negatív hatásait.

A feladat leírása

A gyakorlat

- Osszuk két csoportra a résztvevőket, és mindkét csoportnak adjunk egy-egy flipchart papírt! Amennyiben ketten vezetik a gyakorlatot, mindkét csoporttal dolgozzon egy-egy képző, és adják egyszerre az utasításokat!
  - Kérjük meg az egyik csoportot, hogy rajzoljon a flipchart közepére egy kicsi pálcika lányt, a másik csoportot pedig, hogy rajzoljanak egy pálcika fiút!
  - Kérjük meg a csoportokat, hogy nevezzék el a szereplőjüket!
  - Kérjük meg a lány karakteren dolgozó csoportot, hogy beszéljék meg, milyen társadalom által lányokhoz társított kifejezések, tulajdonságok vannak, majd az eredményt írják közvetlen a rajzuk köré! - Fontos, hogy a szorosban a rajz köré írjanak, mert szükség lesz a lap többi részére.
- » Az alábbi segítő kérdéseket tehetjük fel, miközben dolgoznak:
    - Milyen szavakkal szokták általában jellemezni a lányokat?
    - Mit jelent az, amikor azt halljuk/mondjuk, hogy olyan vagy, mint egy lány?

8 A feladat forrása: Gender responsive pedagogy in teachers training. Plan International Canada Inc. (2018) 29-31. oldal

TOVÁBBI FELADATOK

- Mit vár el a társadalom/mit várunk el, hogy milyen pozitív és/vagy negatív tulajdonságai legyenek egy lánynak?
- » Kérjük meg a fiú karakteren dolgozó csoportot, hogy beszélgessenek, és írjanak a rajzuk köré fiúkra vonatkozó kifejezéseket!
- » Az alábbi segítő kérdéseket tehetjük fel, miközben dolgoznak:
  - Milyen szavakkal szokták általában jellemezni a fiúkat?
  - Mit jelent az, amikor azt halljuk/mondjuk, hogy olyan vagy, mint egy fiú?
  - Mit vár el a társadalom/mit várunk el, hogy milyen pozitív és/vagy negatív tulajdonságai legyenek egy fiúnak?
- » Tovább segíthetjük a csoportok munkáját, ha hasonló kérdéseket teszünk fel:
  - Elvárjuk a lányoktól, hogy agresszívek legyenek?
  - Azt várjuk el tőlük, hogy jók legyenek fizikából?
  - Elvárjuk a fiúktól, hogy kifejezzék az érzéseiket?
  - Azt várjuk el tőlük, hogy jók legyenek irodalomból?
- 5. Amikor már legalább 15 kifejezés szerepel a lapokon, kérjük meg a résztvevőket, hogy rajzoljanak egy négyzetet a rajz és a szavak köré!
- 6. Magyarázzuk el, hogy ezt szerepdoboznak hívják, és a szerepdobozban azok a viselkedési formák találhatóak, amelyeket a társadalom elvár tőlünk, amik a társadalmilag "elfogadható" tulajdonságok a lányok és a fiúk számára.
- 7. Kérjük meg a két csoportot, hogy a szerepdobozon kívülre írjanak olyan szavakat, viselkedési formákat, amelyekre általában rossz szemmel néznek. Amikor már legalább 8 kifejezés szerepel a szövegdobozon kívül, kérjük meg a résztvevőket, hogy ragasszák fel a flipchartjukat a falra, majd olvassák el a másik csoport által írt papírt!

A feldolgozás

1. Térjünk vissza a nagy körbe, és az alábbi kérdések mentén dolgozzuk fel a feladatot!
  - Milyen volt ez a feladat nektek? Nehéz volt összeszedni azokat a tulajdonságokat, amik a szerepdobozon belülre kerültek? És azokat, amik kívülre kerültek?
  - Milyen volt elolvasni a másik csoport munkáját? Találtatok bármi hasonlóságot, összefüggést vagy eltérést?
  - Milyen hatással vannak ezek az elvárások a viselkedésekre?
  - Mi történik azokkal, akik kilépnek a szerepdobozból?
  - Hogyan kezeli ezeket az egyéneket a környezetük? Tudtok példát mondani arra, amikor valaki kilépett a szerepdobozból? Mit csináltak, és hogyan reagált a környezetük?
2. Mondjuk el, miért is volt ez a feladat! Fontos, hogy az alábbi mondatok tartalmát is beépítsük!
  - A normák és elképzelések társadalmilag konstruáltak, és a szocializációs folyamatok során, így a közösségeinkben, környezetünkben folytatott interakciók révén, a családban, baráti körökben és az iskolában tanuljuk meg őket, és gyakran a média is újratermeli azokat.
  - Ezek idővel „természetesnek” vagy „normálisnak” tűnhetnek, pontosan ezért megváltoztathatatlanak tekintjük őket, és így hatással vannak arra, hogyan látjuk magunkat és másokat, hogyan viszonyulunk másokhoz, és mások hozzánk, hogyan viselkedünk másokkal és mások velünk, és mit várunk el másoktól, és mások tőlünk.
  - Ezek a kategóriák gyakran egymást kizárók, ellentétesek, amit az egyik csoporttól elvárnak, a másiknál büntetnek. Ez gyakran az egymástól való elhatárolódáshoz vezet, ami tovább mélyíti az ellentéteket, a sztereotípiákat és növeli a nemek közötti egyenlőtlenségeket.

- A nemi normákkal és szerepekkel kapcsolatos elképzelések egyenlőtlenségeket eredményezhetnek az emberek között, amennyiben valamelyik csoportnak kevésbé értékes tulajdonságokat tulajdonítanak, vagy igazolják az eltérő lehetőségek biztosítását.

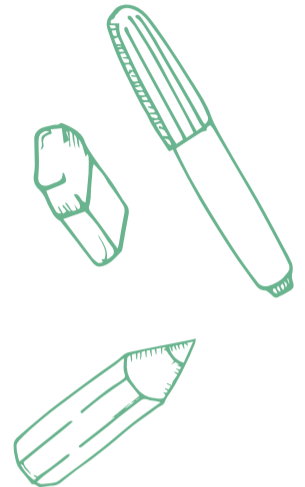
Forráselemzés

Időtartam: 90 perc

Korcsoport: 16 év felett

Eszközök

- tankönyvek
- könyvek
- tollak
- papírok

A feladat célja

- » A fiatalok legyenek képesek kritikus szemmel szemlélni az egyes tantárgyaikhoz tartozó tankönyveiket, tankönyv részleteiket, illusztrációkat, egyéb tematikus kiadványokat (tankönyvek, albumok, atlaszok)!

Előkészületek

- » Tankönyvek összekészítése

A feladat leírása

1. Alakítsunk 5 fős csoportokat a résztvevőkből, és az egyes csoportoknak adjunk egy-egy tankönyvet, amely a nemi szerepeket a sztereotípiákat használva mutatja be!
2. Minden csoportnak osszunk egy lapot és tollakat, és kérjük őket arra, hogy az alábbi kérdések mentén elemezzék a dokumentumot!
  - Hány férfi és hány nő szerepel a képeken, vagy van megemlítve a könyvben/könyvrészletben?
  - Kik a főszereplők?
  - Mit csinálnak a szereplők?
  - Hogyan vannak a férfiak és a nők bemutatva a képeken, szövegekben (képméret, színek, tulajdonságok)?
  - Hogyan jellemzi ez a könyv azt, ahogyan gondolunk a férfiakra, nőkre és a köztük lévő kapcsolatra?
3. Kérjük meg a résztvevőket, hogy válasszanak ki egy embert, aki prezentálja a találtakat! Minden csoport kap 5 percet, hogy bemutassa a csoportmunkáját.
4. Amikor minden csoport prezentált, az alábbi kérdések mentén dolgozzuk fel a feladatot!
  - Milyen volt elemezni ezeket az anyagokat? Volt bármi meglepő?
  - Milyen volt a többi csoportot hallgatni? Felfedeztetek hasonlóságokat vagy különbségeket a csoportok között?
  - Milyen hatással vannak ezek az anyagok a fiatalokra/ránk? Milyen üzenetet közvetítenek? Ezek az üzenetek, hogyan erősítik vagy gyengítik a nemi normákat, nemi sztereotípiákat?

Idővonal⁹

Időtartam: 45 perc

Korcsoport: felnőttek (fiatalokkal foglalkozó szakemberek)

Eszközök

- melléklet
- A4-es papírok
- vastag filc

A feladat célja

- » Megismerni a nemi sztereotípiák kialakulásának folyamatát.
- » Megismerni ennek a folyamatnak a hatásait.

Előkészületek

1. A mellékletben található állításokat ki kell nyomtatni, szét kell vágni, vagy fel kell írni őket A4-es papírokra, ügyelve, hogy az életkorok külön papíron legyenek!

A feladat leírása

A gyakorlat

1. Osszunk ki páronként egy mondatot a mellékletből, majd kérjük meg a résztvevőket, hogy állítsák sorrendbe az állításokat aszerint, hogy fejlődéslélektani szempontból milyen életkorban jellemzőek a gyerekekre!
2. A párosok egyesével olvassák fel a mondatot, majd helyezték el a földön/táblán a többi le/felkerült papírhoz képest!
3. Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy bizonytalanok-e a sorrendben, van-e olyan állítás, amit áthelyeznének! Ha igen, miért?
4. Ha kész a sorrend, kérjük meg őket, hogy határozzák meg a kapcsolódó életkorokat az egyes mondatokhoz!
5. Ismertessük, hogy a szakirodalom mikorra teszi ezeket a fordulópontokat!
6. Kis csoportokban beszéljék át, hogy szerintük a kiosztott, sorba rendezett fordulópontok mellett mi történik fejlődéslélektani, mozgásfejlődési vagy szocializációs szempontból, és írjanak 2-3 új állítást!
7. Plenáris beszélgetésben osszák meg/helyezték el a mondatokat az idővonalon!

Melléklet

- » Felismerik a különbséget nő(lány) és férfi(fiú) között. (1 éves kor)
- » Megtanulják, hogy az egyes nemekhez milyen típusú dolgok kapcsolódnak. (2 éves kor)
- » A nemi sztereotípiákat követő játékválasztás egyre gyakoribb. (2 éves kor)
- » Játék során nemi szerepekhez kapcsolódó témák (ház körüli munka, gyereknevelés, háború, szuperhősök) választása. (2-3 éves kor)
- » Saját nemi identitás kialakulása. (3 éves kor)

⁹ Szakirodalom: Leaper, C., & Friedman, C. K. (2007). The socialization of gender. Handbook of socialization: Theory and research, 561, 587.

- » Azonos nemű barátok preferálása. (3 éves kor)
- » Nemi identitás és nemek reprezentációjának megszilárdulása. (3-6 év)
- » Az absztrakt fogalmakat - tulajdonságok, szerepek - nemekhez kapcsolják. (6 év)
- » A nemi sztereotípiák és a diszkrimináció megjelenése. (10 év)

Iskolai rossz és jó gyakorlatok

(word café módszer)

Időtartam: 45 perc

Korcsoport: felnőttek (fiatalokkal foglalkozó szakemberek)

Eszközök

- példák kinyomtatva (a mellékletet ld. a 39. oldalon)
- nagyobb papírok
- tollak
- feldolgozó kérdések flipchart papírra írva

A feladat célja - életből vett példákból kiindulva végiggondolni,

- » honnan ered a nemi sztereotípiákat hangsúlyozó, igazoló viselkedés, és milyen hatással van a fiatalokra;
- » mit tehetünk fiatalokkal foglalkozó szakemberként, hogy segítsünk lebontani a nemi előítéleteket.

A feladat leírása

A gyakorlat

1. Osszuk három csoportba a résztvevőket, akik három asztalnál fognak dolgozni! Minden csoportnak adjunk oda egy leírást egy olyan valós iskolai helyzetről, amiben erőteljesen jelen van a nemi alapú megkülönböztetés! (Az iskolai helyzeteket kutatásunk fókuszcsoportos beszélgetéseiből merítettük.)
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy olvassák el a példát, és találják meg, hogy mi a probléma, honnan ered és hova vezet! (Megoldásokról itt még nem beszélünk.)
  - » A feldolgozó kérdéseket írjuk fel egy flipchartra, és adjunk a résztvevőknek is egy nagyobb lapot, amin kidolgozzák a válaszokat!

Feldolgozó kérdések

- Hol érhetők tetten a bemutatott esetben a nemi sztereotípiák?
  - Milyen hatással vannak a fiatalok későbbi életére ezek a mondatok, ez a fajta hozzáállás (pl.: nemi alapú egyenlőtlenség a családban és a munkaerőpiacon, hatalmi viszonyok megszilárdulása, elnyomó, bántalmazó helyzetek kialakulása, a nők kiszolgáltatottsága, a férfiak felelőssége a család eltartásában, az érzelmek elnyomása, pszichoszomatikus betegségek kialakulása)?
3. Amikor látjuk, hogy végeztek a csoportok, kérjük meg őket, hogy menjenek tovább a következő asztalhoz! Olvassák el az ottani iskolai helyzetet és az előző csoport válaszait, majd egészítsék ki a saját gondolataikkal!

TOVÁBBI FELADATOK

- » Bizonyos idő elteltével küldjük ahhoz az asztalhoz résztvevőket, amelyiknél még nem jártak! Ott is az a feladatuk, mint a második asztalnál. Amikor a harmadik asztalnál is végeztek, kérjük meg a csoportokat, hogy térjenek vissza a saját asztalukhoz, és olvassák át, hogy mivel egészítették ki a válaszaikat a többiek!
- 4. A feladat következő részében kérjük arra a csoportokat, hogy találjanak válaszokat az alábbi kérdésre, a feladatban kapott helyzet alapján!
  - Mit tehetünk szakemberként, hogy lebontsuk a nemi sztereotípiákat?
- » Segítségképpen megadunk néhány helyszínt, kategóriát, amiben gondolkodhatnak, de ezen felül is hozhatnak ötleteket. A lényeg, hogy ezek minél konkrétabbak legyenek.
  - Milyen változásokat vezethetek be
    - a tanteremben?
    - a tanórán és iskolán kívüli tevékenységekben?
    - a viselkedésben, nyelvezetben?
    - a tananyag felhasználásában?
    - egyéb területeken?
- 5. A megoldásokat a nagy körben osszák meg a résztvevők, az egyik képző pedig készítsen listát belőlük egy flipchart papírra! A résztvevők ötleteit egészítsük ki a **Nemek közötti egyenlőség az osztályteremben** - melléklet megoldásaival! (a mellékletet ld. a 44 . oldalon)

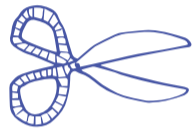
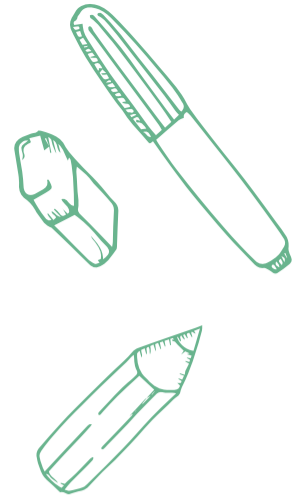
Gondolatok a feldolgozáshoz

- » A nemi sztereotípiák mélyen gyökereznek a társadalomban. A szocializáció során sajátítottuk el, és a környezetünkől, médiából, politikából érkező üzenetek folyamatosan ráerősítenek ezekre, így érthető, ha a saját viselkedésünkben is tetten érhetők.
- » Az első lépés a sztereotípiák lebontása felé, ha észrevesszük magunkban, a környezetünkben, és keressük a lehetőségeket, módszereket arra, hogy változást indítsunk el.
- » Ahhoz, hogy minél többen felismerjük a problémát, és elkezdjük változtatni rajta, időre van szükség. A saját magunkban és a környezetünkben elért, akár apró változások vezetnek el oda, hogy a korlátozó elképzeléseket, vélekedéseket, társadalmi normákat meg tudjuk kérdőjelezni, le tudjuk bontani és idővel gyökeres változást tudjunk elérni.

1. példa

„Nálunk a kislányok szerények, tipikus lányok: nem hangadók, nem kemények, sokat foglalkoznak a külsejükkel, a hajcsatokkal, a ruhájukkal.

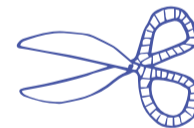
A fiúk hangosabbak, gyakran kiabálnak, időnként verekednek is, de ez normális. Egy kivétel van köztük, egy rövid hajú lány. Ő a vezető. A fiúk is sokszor elfogadják, hogy irányítja őket. Ezt furcsállom. Mintha már nem is igazi fiúkról beszélnék. Nem egy lány után kellene menniük. Arról szoktunk beszélni a kollégákkal, hogy ebből a lányból nem olyan lesz-e, aki nem a fiúkhöz vonzódik.”

2. példa

„Nálunk egy iskolai ünnepség úgy néz ki, hogy szinte csak lányok hajlandóak szerepelni a műsorban.

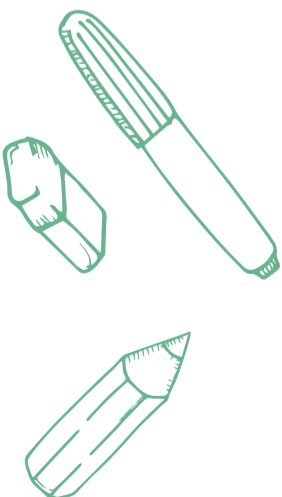
A fiúknak úgy kell könyörögni, hogy mondjanak verset. Azok a fiúk, akik bevállalnak valamilyen zenés vagy irodalmi produkciót, biztos, hogy nem tartoznak a kemény maghoz. A lányok benne vannak a dekorálásban, süteményt is szívesen hoznak.

A fiúk pakolnak, esetleg kertrendezésre lehet rávenni őket. Ez aztán meglátszik az ünnepség alatti viselkedésükön is. A lányok fegyelmezettebbek, jobban figyelnek. A fiúk sutyorognak, flegmáznak, nem érdekli őket, mi történik a színpadon.”

3. példa

„A fiúknak jobb a térlátása, több a reál beállítottságú köztük, viszont az absztrahálás nem megy nekik, így a humán tárgyak is kevésbé. Kivéve a történelem, de abból is inkább a közelmúlt történelme érdekli őket.”

„A fiúk sokkal tudatosabbak, mikor iskolaválasztásra, pályaválasztásra kerül sor, tudják, mi érdekli őket. A lányoknak fontosabb a szociális életük. Abba az intézménybe mennek, ahova a barátaik is. Előfordul, hogy 4-5 fős klikkek mennek együtt ugyanabba a középiskolába.”

Pókháló

Időtartam: 40 perc

Korcsoport: felnőttek (fiatalokkal foglalkozó szakemberek)

Eszközök

- A4-es papírok üres pókhálóval
- tollak
- színes filcek

A feladat célja

- » A résztvevők reflektáljanak arra, hogy a különböző területeken mennyire tesznek aktívan a nemi normák lebontásáért, vagy a nemi sztereotípiákkal szemben megjelenő karrierutak támogatásáért.
- » Ismerjenek meg a sajátjaiktól eltérő módszereket, amivel mások hasonló helyzetben előmozdítják a nemi normák és sztereotípiák lebontását.
- » Tudják azonosítani azokat a területeket, amelyekben szeretnének fejlődni, szükségük van a változásra; és fogalmazzanak meg célokat, határozzák meg az ezekhez vezető lépéseket.

A feladat leírása

A gyakorlat

1. Osszunk ki minden résztvevőnek egy lapot, amin egy üres, ötágú pókháló van!
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy egyes kategóriákban értékeljék az eddigi szokásaikat! Minden kategóriával kapcsolatban gondolják végig, és jegyezzék le maguknak, hogy ők mit tesznek vagy nem tesznek; és értékeljék magukat egy egytől ötig terjedő skálán! Minden középről kiinduló szárhoz társítsanak egy értéket! (A pókháló közepe az 1-est jelenti, a pókháló széle pedig az 5-öst.)
  - » Hangsúlyozzuk, hogy mindannyian azért vagyunk itt, hogy tanuljunk, és teljesen természetes, ha van fejleszteni való kategória.
A pókhálóban feltüntetett kategóriák olyan területek, amelyeken egyénileg fejlődve segíthetik elő a nemi szerepek és nemi normák lebontását.
3. Amikor ezzel megvannak, egy általuk választott színnel kössék össze a pontokat!
4. Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, és mutassák meg, hogy az összekötött pontok milyen formát alkotnak!
  - » Ha találnak olyan embert, akinek az alakzata jelentősen eltér az övéktől, akkor menjenek oda egymáshoz és osszák meg egymással a gondolataikat, a különböző tapasztalataikat, eddigi tevékenységeiket! A gyakorlat során próbáljanak meg legalább három emberhez odamenni!
5. A hallottak után megint egyéni munka következik. Kérjük meg a résztvevőket, hogy nézzék meg megint az ábrájukat, és jelöljék, hogy hol szeretnének fejlődni, és melyik szálon mennyit!
6. Most gondolkozzanak el megint, és egy másik színnel jelöljék meg, hogy mi az a fejlődés, amit reálisan el tudnak érni!

7. Ezután kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, mozogjanak a térben, és közben keressenek olyan embereket, akik hasonló fejlődési területet jelöltek meg! Amikor megvannak, alkossanak csoportot, és üljenek le!
8. A csoportok vitassák meg, hogy milyen lépéseket kell tenniük, hogy azon/azokon a területeken fejlődést érjenek el!
9. A beszélgetés után minden csoport röviden mondja el, hogy miről beszélgettek, és milyen utat azonosítottak, mit tudnak tenni a fejlődés érdekében!

Az alábbi kérdések mentén dolgozzuk fel a feladatot

- Tisztában voltatok ezekkel a területekkel?
- Milyen volt ezekre így egyesével ránézni?
- Találtak olyan embert a csoportban, aki már dolgozik azon a területen, ahol ti fejlődni szeretnétek, és motiválni tud titeket abban, hogy elérjétek a kitűzött célokat?
- Mennyire tartjátok reálisnak azt, amit kitűztetek?
- Mire van szükségetek ahhoz, hogy ezeket elérjétek?

Kategóriák és értékelési szempontok

Tematizálom - Tematizálom a nemi normákat és sztereotípiákat a tanítási óráimon.

- » Beszélek a diákjaimmal arról, hogy a társadalmunk milyen szerepeket kapcsol férfiakhöz és nőkhöz.
- » Arra ösztönzöm a diákjaimat, hogy éljék meg azokat a szerepeket is, amik ellentétesek a nemi sztereotípiákkal.
- » Bemutatom az amnestys kutatás eredményeit.
- » Reagálok a nemi sztereotípiákra és a fizikai mellett a verbális agresszióra.

Szerepmodell - Tudatában vagyok annak, hogy szerepmodellként vagyok jelen az iskolában, és amit csinállok, és ahogy viselkedem, az hatással van a diákokra.

- » Önkritikusan megvizsgálom, hogy miben erősítek rá, és hol bontom le a társadalmunkban meglévő nemi normákat.
- » Kommunikációm során figyelek arra, hogy olyan jelzőket és szavakat használjak, amelyek nem erősítenek rá a nemi normákra, szerepekre és sztereotípiákra (pl.: ápolónő helyett ápoló, barátnő helyett barát, stb.).
- » Bátorítom a diákjaimat arra, hogy maguk definiálják saját nemi identitásukat, válaszukat tiszteletben tartva utalok rájuk.

Tananyag - A tananyag kialakítása közben tudatosan törekszem a meglévő nemi normák lebontására.

- » Feladatokban és segédanyagokban egyenlően szerepelnek a különböző nemű emberek.
- » A női és a férfi szerepek, amik megjelennek a feladataimban, példáimban, nem erősítenek rá a nemi egyenlőtlenségekre.
- » Kritikusan vizsgálom meg, hogy miket/kikről tanítok és miket/kikről nem tanítok.

TOVÁBBI FELADATOK

Gendersemlegesség - Gendersemleges/gender transzformatív¹⁰ vagyok a tanári szerepkörömben.

- » Tudatosan figyelek arra, hogy kiket szólítok meg, milyen arányban, és milyen hosszan hagyom beszélni a fiúkat és a lányokat.
- » A diákok készségeit, képességeit nemtől függetlenül, egyenlően értékelem.
- » Csoportalakításnál kerülöm a nemek szerinti bontást.
- » Csoportmunkában olyan eszközöket adok a diákoknak, amelyek biztosítják, hogy mindenki egyenlően tudjon részt venni és hozzászólni.
- » Ültetési rendben reflektálok a meglévő hatalmi egyenlőtlenségekre, ellensúlyozom azokat.

Tanórán kívüli tevékenységek

- » Iskolai/osztálytermi feladatok kiadásánál figyelek arra, hogy ne erősítsek rá a nemi sztereotípiákra. (pl.: Ne csak a fiúk állítsák be a projektort vagy pakolják a padot, és ne csak a lányok takarítsanak vagy díszítsenek!)
- » Iskolai programok kialakításánál figyelek arra, hogy mindenkinek egyenlő esélye legyen kipróbálni magát különböző szerepekben/szerepkörökben.
- » Egyenlő arányban bátorítom a fiúkat és a lányokat különböző szakkörökön, tevékenységekben való részvételre.

¹⁰ A nemek közötti strukturális egyenlőtlenségek felszámolására törekvő megközelítés. Olyan értékrend és módszerek alkalmazása, melyek a káros nemi normák, szerepek és viszonyrendszerek lebontását és átalakítását segíti elő, miközben a hatalmi dinamikák megkérdőjelezésén és átalakításán keresztül az erőforrások és a szolgáltatások egyenlőbb elosztásához is hozzájárul.

Közösség és döntéshozók

Időtartam: 45 perc

Korcsoport: felnőttek (fiatalokkal foglalkozó szakemberek)

Eszközök

- flipchart papírok
- filctollak

A feladat célja

- » Felismerni a nemi alapú előítéleteket és azok negatív hatásait.
- » Reflektálni a saját felelősségre az előítéletek megerősítésében vagy lebontásában.
- » Konkrét eszközöket találni a változás elindítására.

A feladat leírása

A gyakorlat

1. Alakítsunk 3-4 fős kis csoportokat! A csoportoknak először az alábbi kérdéseket kell megvitatniuk, és választ találni rájuk!
  - A ti környezetetekben hogyan jelennek meg a fiatalok jövőjét, pályaválasztását érintő nemi sztereotípiák és előítéletek, illetve az azokra épülő szexizmus és bántalmazás?
  - Kik azok, akik ezt fenntartják, közvetítik?
Határozzatok meg csoportokat! (Várhatóan ezek lesznek: szülők, tanárok, iskolavezetés és kortársak.)
  - Mely szereplőkre tudtok hatással lenni? Olyanokra gondoljatok, akikre valóban hatni tudtok, akár csak kis mértékben is!
2. A csoport által összeszedett szereplőket írjuk fel egy-egy flipchart papírra! Ezután osszunk ki egy-egy papírt a csoportoknak, és adjunk nekik filceket is! Kérjük meg őket, hogy az alábbi kérdésre válaszoljanak!
  - Milyen eszközökkel, módszerekkel tudsz hatni az adott szereplőre, hogy az előítéleteit felismerje, felülvizsgálja addigi viselkedését, esetleg változtasson rajta?
 » Fontos, hogy hangsúlyozzuk, hogy minden eszköz jó, amely csökkenti a nemi előítéleteket, de ebben a feladatban arra kérjük őket, hogy olyan megoldásokra fókuszáljanak, amely hatással van a fiatalok jövőtervezésére, pályaválasztására.
3. Amikor minden csoport befejezte a munkát, kérjük meg őket, hogy egyesével mutassák be az eredményeiket. A többi csapat tagjai saját ötleteikkel egészíthetik ki őket. Fontos, hogy a feladat végére minden csoport kezében legyenek használható, konkrét eszközök és módszerek a változás elindítására.

MELLÉKLETEK

1. melléklet - Nemek közti egyenlőség az osztályteremben

Módszerek és eszközök tanárok és fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára

Nemek közötti egyenlőségre érzékeny tanárok kulcskézségei

- » A tanulási eredményeket egyenlően értékeli nemtől függetlenül.
- » Nemtől függetlenül mind verbális, mind non-verbális visszajelzéseiben támogatja a tanulók előrehaladását, hogy képességeiket minél jobban kibontakoztathassák.
- » Figyelemmel van a diákok között zajló kommunikációra, reagál a nemi alapú előítéleteket és agresszivitást tartalmazó kijelentésekre.
- » Segíti a diákokat a nemi szempontból is elfogadó és elfogulatlan attitűd kialakításában, ilyen nyelvezet használatában.
- » Elutasítja a nemi alapú előítéletek és bántalmazás (legyen az fizikai, érzelmi vagy verbális, például nemi egyenlőtlenségekből fakadó hatalmi arrogancia, elnyomás) megnyilvánulását.
- » Érzékeny a társadalmunkban megjelenő nemi sztereotípiákra és tudatában van azok fiatalokra gyakorolt hatásával.

Egyenlőséget támogató ültetés

- » Olyan dinamikus változó ültetési rendet alakít ki, amely megelőzi a hatalmi dinamika kialakulását, és lehetőséget ad arra, hogy a tanár hasonló figyelemben részesíthessen minden diákot.
- » Hatalommal rendelkező csoportok, klikkek kialakulásának megelőzése.

Egyenlő lehetőségek és figyelem

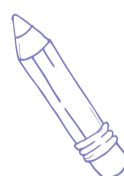
- » Mindenkinek egyforma esélyt ad a felszólalásra, figyel arra, hogy senki ne kerüljön célkeresztbe, de lehetősége legyen legyőzni a félelmeit, bizonytalanságát.

Gendersemleges tanítási módszerek, eszközök

- » Tanítási módszerei és eszközei nem erősítsenek rá a nemi sztereotípiákra, sőt megkérdőjelezzik azokat.
- » A nemi sztereotípiákkal ellentétes, azokat lebontó szerepmoделleket mutat be, pl. történelmi és irodalmi alakokat, természettudósokat, sportolókat.
- » Felülvizsgálja a szöveges feladatokat. Pl. Figyel a főbb karakterek nemi eloszlására, említésük gyakoriságára, a személyiségük és külső jegyeik leírására, és hogy az ábrázolásuk ne erősítse a nemi sztereotípiákat, hanem, lehetőség szerint törekedjen azok lebontására.
- » Kritikusan áll a meglévő tananyagokhoz az alábbi szempontok alapján:
  - Nők és férfiak száma a tananyagban
  - Az általuk betöltött szerepek
  - A tananyag nyelvezete, inkluzivitása
  - A képeken és videóknál megjelenő nők és férfiak megjelenítése (mekkora méretben, milyen hosszan, milyen szerepben vannak jelen)

Nemi egyenlőség a diákok órai aktivitásában

- » Figyel rá, hogy a csoportmunkában egyformán teret kapjon mindenki, a csoportok vegyesek legyenek.
- » A szerepeket váltakozatosan osztja ki. (Pl.: a jegyzetelő, csoportvezető, előadó ne mindig ugyanaz legyen!)
- » A csoportokat nem nemi alapon alakítja.

Nemi egyenlőség a diákok órák utáni aktivitásában

- » A tanórán kívüli és a tanuláshoz közvetlenül nem kapcsolódó feladatok és foglalkozások során a diákok vegyesen kapnak feladatokat, azok kiosztását nem határozza meg a fiatalok nemi identitása pl.: bútorpakolás, takarítás, dekorálás stb.
- » A tanításon kívüli programok, például iskolai műsorok, előadások során biztosítja a különböző szerepeket a fiatalok számára (pl.: műsorvezető, programszervező, kórustag, előadó stb.), így teszi lehetővé, hogy minél többen minél több területen kipróbálhassák magukat.
- » Törekszik a szexista, kirekesztő beszéd és viselkedés visszaszorítására.
- » Biztonságos tereket teremt, felszámolja a nemi alapú erőszak minden típusát, így többek között a verbális, fizikai, szexuális és lelki erőszakot is.

Inkluzív (nemek szempontjából semleges) nyelvhasználat

- » Használja a nemtől független megnevezést, nyelvezetet (pl.: ember, fiatal, tanuló stb.)
- » Amikor csak lehet, használ olyan nyelvezetet, ami kerüli a nem jelölését.

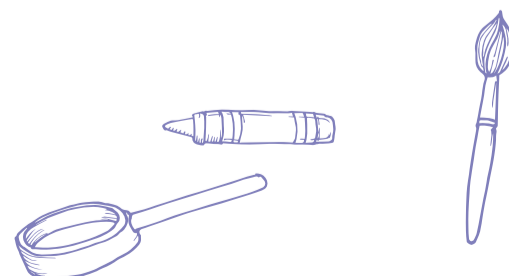
Például:

- Gyertek, srácok/csajok! - Gyertek!
- Neked van barátnőd/barátod? - Van partnered?
- » Kerüli a sztereotípiákat a nyelvben.
- » Anélkül hivatkozik nőkre és férfiakra, hogy sztereotip szerepeket vagy attribútumokat feltételezzen nemükkel kapcsolatban.

Például:

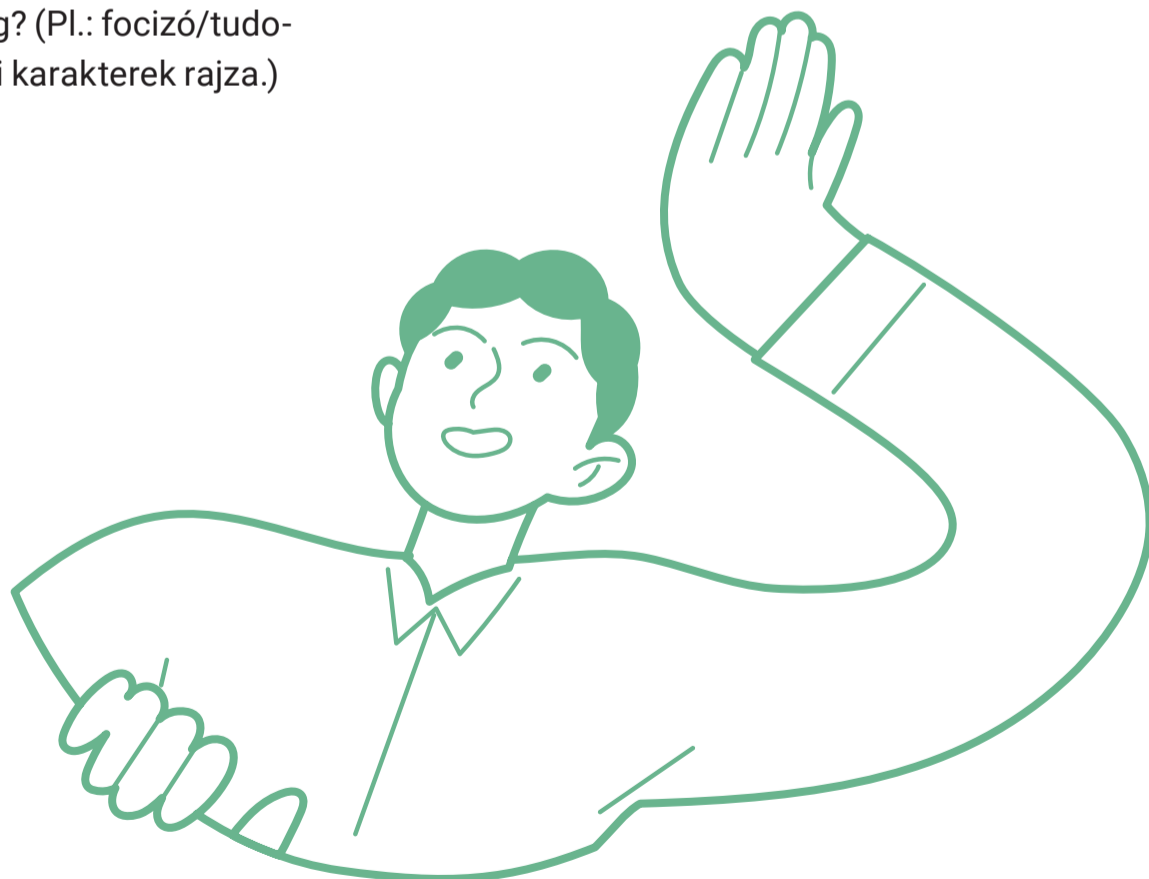
- Dávid és Kriszta teljes állásban dolgoznak, és emellett Dávid segít Krisztának a háztartásban (Ehelyett: Dávid és Kriszta vezetik a háztartást).
- Kérjük, hogy az ovis karácsonyi vásárra az anyukák készüljenek házi süteménnyel (Ehelyett: az ovis karácsonyi vásárra minden család hozzon valamilyen süteményt.)
- » A szakmák megnevezésénél nem-semleges szavakat használ, vagyis, amikor egy szakmáról vagy valakinek a szakmájáról beszél, figyel arra, hogy a szó nem-semleges formáját használja. Ez különösen fontos azoknál a szakmáknál, amik férfiak vagy nők által domináltak.

Például: takarítónő helyett takarító, ápolónő helyett ápoló, óvónő helyett óvodapedagógus, doktornő helyett doktor.

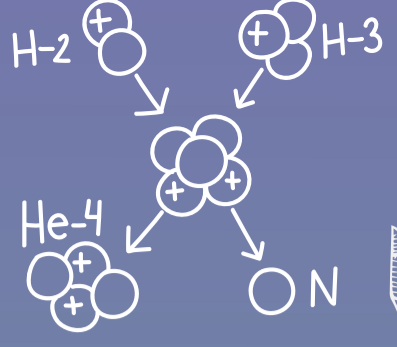
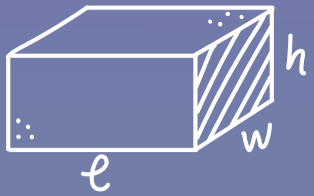
2. melléklet - 9 kérdés, ami segít a megfelelő mesekönyv kiválasztásában

1. Hány női és férfi karakter van a könyvben?
2. Milyen gyakran kerülnek vizuálisan is megjelenítésre a férfi és a női karakterek?
3. Hányszor kerülnek az egyes karakterek említésre?
4. Hogyan vannak ábrázolva a férfi és a női karakterek? (külső megjelenés)
5. Milyen belső tulajdonságokkal rendelkeznek a női és férfi karakterek? (érdeklődési kör, tulajdonságok, érzelmek kifejezése stb.)
6. A férfi és a női karakterek viszonyrendszere hogyan jelenik meg?
7. Milyen jelzőket használnak a leggyakrabban a férfi és női karakterekre?
8. Az illusztrációk mennyiben tükrözik sokszínűséget? (Pl.: bőrszín, vallás, külső megjelenés, nemi identitás, szexuális orientáció, öltözködés tekintetében.)
9. Vannak olyan illusztrációk, amelyek a sztereotípiákkal szemben jelennek meg? (Pl.: focijátékosként végző női karakterek rajza.)

$$L + a_n - a_n$$

$$a_{n+1} - a_n = 0n$$

$$\sqrt{2 + a_n} - a_n = 0$$

3

